

Høringsnotat

Ændring af husdyrgødningsbekendtgørelsen (skærpede fosforlofter m.v.) samt bekendtgørelse om afgrænsning af oplande til søer med krav om skærpede fosforlofter

---

Udkast til bekendtgørelse om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. (husdyrgødningsbekendtgørelsen) samt udkast til bekendtgørelse om afgrænsning af oplande til søer med krav om skærpede fosforlofter har været i offentlig høring i perioden fra den 21. marts til den 23. april 2018.

Miljø- og Fødevarerministeriet har modtaget bemærkninger fra følgende organisationer, foreninger og kommuner m.v.: Bæredygtigt Landbrug, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Akvakultur, Dansk Gartneri, Danske Svineproducenter, Foreningen Biogasbranchen, Genanvend Biomasse, Holstenshuus, KL, KMC, København Fur, Kraack Landbrug, Landbo Limfjord, Landbo Syd, Landbo Thy, Landbrug & Fødevarer, Landbrugsrådgivning Syd, Midt- og Østjyske Landbrugsorganisationer, Nature Energy, Næstved Kommune, Sønderjysk Landboforening, Thisted Kommune, Tønder Kommune og Varde Kommune.

De væsentligste bemærkninger fra andre end statslige myndigheder er gengivet i det følgende sammen med Miljø- og Fødevarerministeriets kommentarer hertil. De gengivne høringssvar er tilgængelige på høringsportalen.

Indholdsfortegnelse

1	Generelle bemærkninger	2
2	Husdyrbruglovens anvendelsesområde	2
3	Bekendtgørelsens anvendelsesområde	3
4	Bekendtgørelsens definitioner.....	4
5	Dokumentationskrav	6
6	Opbevaring af husdyrgødning m.v.	7
7	Anvendelse af husdyrgødning m.v.	7
8	Forbrænding af husdyrgødning på brændingsanlæg godkendt efter biproduktforordningen	9
8.1	Miljøkrav til forbrændingsanlæg og brændingsanlæg.....	9
8.2	Anvendelse af asken fra forbrændt husdyrgødning.....	10

9	Lukkeperioden m.v. i § 31	10
10	Anvendelse af zinkholdig husdyrgødning.....	11
11	Krav om skærpede fosforlofter	12
11.1	Den samlede fosforregulering generelt	12
11.2	Økonomiske konsekvenser for erhvervet.....	17
11.3	Tidshorisont for indførelse af krav om skærpede fosforlofter.....	19
11.4	Model for udpegning af oplande omfattet af krav om skærpede fosforlofter	20
11.5	Konkrete oplande, karakterisering af vandområder, drænforhold og afgrænsning m.v.	24
12	Type 2 korrektioner for fosfor	28
13	Hævelse af fosforloftet ved brug af jordprøver	28
14	Nye fosforregler for grøntsager dyrket i mindst fire hold på friland	29
15	Forbrug af fosfor på arealer, der ikke er harmoniarealer	31
16	Fosforindholdet og fosforloftet for afgasset biomasse.....	31
17	Opdatering af straffebestemmelsen, jf. § 84	31
18	Bilag 2 vedr. undtagelsesbrug	32
19	Øvrige ændringer.....	33

1 Generelle bemærkninger

Det er KL's vurdering, at bekendtgørelsen indeholder forbedringer af den gældende husdyrgødningsbekendtgørelse, og at de foreslåede ændringer til bekendtgørelsen medvirker til en bedre forståelse af reglerne i bekendtgørelsen.

Landbrug & Fødevarer ønsker, at al gødningsregulering, herunder regulering af husdyrgødningen, samles i gødskningsloven bl.a. for at sikre en reel adskillelse af reguleringen af arealer og anlæg. Landbrug & Fødevarer har en forventning om, at samlingen af arealreguleringen i gødskningsloven sker i forbindelse med målrettet regulering.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

Miljø- og Fødevareministeriet kan i øvrigt oplyse, at ministeriet sigter efter, at reglerne om husdyrefterafgrøder og fosforregnskab bliver overført til gødskningsloven i forbindelse med den videre indførelse af målrettet regulering.

2 Husdyrbruglovens anvendelsesområde

KL bemærker, at det giver god mening at afstemme husdyrgødningsbekendtgørelsens afskæringsgrænser og definitioner med husdyrgødkendelsesbekendtgørelsen og husdyrbrugloven.

Genanvend Biomasse bemærker, at dansk landbrug har påbegyndt en produktion af insekter, som anvendes som proteinkilde i både føde- og foderkæden. Disse insekter afgiver insektmøg svarende til 1-3 gange deres egen "slagtevægt". Genanvend Biomasse bemærker, at dette insektmøg i dag ikke er

defineret i dansk lovgivning, og at det dermed er svært at genanvende som nærings- og kulstof, hvilket det er velegnet til. Genanvend Biomasse anbefaler derfor, at Miljø- og Fødevareministeriet forholder sig til dette nye produkt, som allerede er på markedet.

KL og Landbrug & Fødevarer finder den foreslåede afgrænsning af husdyrbruglovens anvendelsesområde i husdyrgødningsbekendtgørelsens § 1, stk. 2, uklar og foreslår bestemmelsen justeret.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Husdyrbruglovens anvendelsesområde er i husdyrgødningsbekendtgørelsen afgrænset til fjerkræ og pattedyr. Insekter og insektmøg reguleres i et vist omfang efter andre regelsæt, herunder miljøbeskyttelsesloven.

Miljø- og Fødevareministeriet har på baggrund af bemærkningerne justeret § 1, stk. 2.

3 Bekendtgørelsens anvendelsesområde

Dansk Akvakultur ønsker, at dambrugsslam klassificeres som fiskegødning, og at dette reflekteres i husdyrgødningsbekendtgørelsen, f.eks. ved at kapitel 11 ændres, så fiskegødning nævnes specifikt.

Dansk Akvakultur bemærker, at betegnelsen "slam" medvirker til at give fiskeopdrætserhvervet et dårligt image, som begrænser mulighederne for udbringning og genanvendelse af slam. Det hænger også sammen med, at mange landmænd ikke ønsker at anvende slam, at Arla Foods har en politik for anvendelse af slam og restprodukter på marker, samt at økologireglerne sætter begrænsninger. Ifølge Dansk Akvakultur forstærkes problemet af, at der i 2018 indføres skærpede fosforlofter. Det rammer akvakultur hårdt, fordi fiskegødning har et relativt højt fosforindhold på linje med gødning fra fjerkræ og mink.

Landbrug & Fødevarer finder, at den foreslåede bestemmelse i § 2, stk. 5, er uforståelig, hvis man ikke læser høringsbrevet. Landbrug & Fødevarer har på denne baggrund foreslået, at det skrives ind i bestemmelsen, at den omhandler afklassificeret affald.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Efter ministeriets vurdering er en ændring af terminologien i husdyrgødningsbekendtgørelsen ikke egnet til at imødegå de vanskeligheder ved afsætning af dambrugsslam, som Dansk Akvakultur peger på i sit høringssvar. Regulering af fiskegødning som en selvstændig gødningstype vil efter Miljø- og Fødevareministeriets vurdering øge kompleksiteten i husdyrgødningsbekendtgørelsen og være i modfase med ministeriets intention om så vidt muligt at undgå opremsninger af forskellige gødningstyper, der samtidig er dækket af en fællesbetegnelse som f.eks. "affald" eller "husdyrgødning".

Miljø- og Fødevareministeriet finder derfor, at det af lovtekniske og ordensmæssige hensyn ikke er hensigtsmæssigt at indarbejde fiskegødning som en ny gødningstype i husdyrgødningsbekendtgørelsen, herunder i bekendtgørelsens kapitel 11.

Fosforlofterne for husdyrgødning er i husdyrbrugloven fastsat således, at der er taget udgangspunkt i de tidligere indirekte krav via harmonireglerne, og at den maksimale fosfortilførsel over en årrække skal reduceres for de gødningstyper, hvor der har været mulighed for en høj fosfortilførsel. Mink og fjerkræ har således f.eks. tidligere kunne tilføre mellem 43-55 kg P pr. ha harmoniareal afhængig af dyretype. For at give erhvervet tid til at indstille sig er fosforloftet fastsat til 43 kg P pr. ha i en overgangsperiode, indtil de i 2019 får nedsat fosforloftet til 35 kg P pr. ha. For fosforloftet for

dambrugsslam er situationen en anden, idet det i den tidligere regulering skulle følge slambekendtgørelsen med et krav på 30 kg P pr. ha pr. planperiode.

Miljø- og Fødevarerministeriet bemærker til forslaget om justering af § 2, stk. 5, at den foreslåede bestemmelse er en residualbestemmelse, der skal kunne opsamle alle de gødningstyper, der ikke er omfattet af en specialregulering.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

4 Bekendtgørelsens definitioner

KL bemærker, at det i helheden er en fin revision af bekendtgørelsen. Særligt definitionerne i § 4 er en stor hjælp i den daglige administration. KL foreslår dog definitionerne af husdyrgødning og fast husdyrgødning splittet op for at øge læsbarheden.

Foreningen Biogasbranchen og Nature Energy bemærker, at selv om det umiddelbart kunne virke som en forenkling af regelsættet, at alle fraktioner – og specielt alle produkter indeholdende bare minimale mængder husdyrgødning – betegnes husdyrgødning, kan det øge kompleksiteten, at der for et produkt betegnet husdyrgødning gælder forskellige regler på inputsiden af biogasanlægget. Foreningen Biogasbranchen finder derfor, at det er hensigtsmæssigt, at der i bekendtgørelsen fastholdes betegnelsen ”afgasset biomasse” for at præcisere, hvilke bestemmelser der gælder for dette produkt, som typisk vil bestå af forskellige biomassetyper og animalske biprodukter afhængigt af råvaresammensætningen i det enkelte biogasanlæg.

Landbrug & Fødevarer bemærker, at organisk gødning ikke er defineret i husdyrgødningsbekendtgørelsen. Genanvend Biomasse anfører, at begrebet organisk gødning ofte anvendes i bekendtgørelsen, og at det dækker over mange forskelligartede produkter. Genanvend Biomasse anbefaler derfor, at ”organisk gødning” defineres klart i bekendtgørelsen for at undgå fejltolkninger.

Landbrug & Fødevarer og Genanvend Biomasse foreslår, at handelsgødning defineres som gødning, der er optaget i gødningsregistret. Landbrug & Fødevarer henviser til, at råvarens oprindelse ikke bør være afgørende for, om der er tale om handelsgødning, men om der er tale om et veldefineret produkt. Landbrug & Fødevarer henviser videre til, at fremme af anvendelsen af organiske råvarer ved at skabe rammerne for et marked for veldefinerede produkter vil ligge i forlængelse af intentionerne i EU's pakke om cirkulær økonomi og bestræbelser på at fremme sikker recirkulering af ressourcer. Genanvend Biomasse henviser til, at produktvariationen af gødninger, der anvendes, er relativ bred, og at der potentielt kommer mange nye organiske gødninger, når EU's gødningsforordning træder i kraft.

Thisted Kommune anfører på baggrund af en konkret sag, at der er behov for at ændre reglerne om opsamlingsanlæg, så det bliver klart, at disse skal indrettes på en måde, så forurening af grundvand og overfladevand ikke finder sted. Thisted Kommune foreslår, at dette enten sker ved, at opsamlingsanlæg defineres som en del af husdyranlægget i definitionen af opsamlingsanlæg i § 4, nr. 30, eller ved tilføjelse af opsamlingsanlæg til bestemmelsen om indretningskrav i § 9.

Landbrug & Fødevarer finder det ubegrundet, at afstandskravet fra opsamlingsanlæg på pelsdyrfarme er strammere end for andre husdyrbrug. På denne baggrund foreslår Landbrug & Fødevarer, at der enten ændres i definitionen af opsamlingsanlæg i § 4, nr. 30, således at fortanke udgår af definitionen på opsamlingsanlæg i § 4, nr. 30, eller ved at opsamlingsanlæg udgår af bestemmelsen om skærpede afstandskrav for pelsdyr i § 5, stk. 2.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevareministeriet har på baggrund af KL's bemærkning justeret definitionerne af husdyrgødning, fast husdyrgødning og flydende husdyrgødning i § 4, nr. 1, 2 og 5, i forhold til høringsversionen af bekendtgørelsen.

Da forståelsen af begrebet "husdyrgødning" er helt central i forhold til at forstå de pligter, der følger af husdyrgødningsbekendtgørelsen, har ministeriet af hensyn til klarhed og læsbarhed fulgt forslaget, således at definitionen af husdyrgødning nu lyder således:

- 1) Husdyrgødning: Følgende typer af gødning, herunder i afgasset eller forarbejdet form:
  - a) Fast husdyrgødning.
  - b) Flydende husdyrgødning.
  - c) Mave- og tarmindeholdet fra slagtede husdyr.
  - d) Bundfald.
  - e) Blandinger af a-d.
  - f) Blandinger af a-e med andre stoffer, produkter og materialer.

Fast husdyrgødning omfatter efter indholdet af § 4, nr. 2:

- a) Faste ekskrementer.
- b) Blandinger af faste ekskrementer med strøelse, herunder dybstrøelse og husdyrgødningsbaseret kompost.
- c) Forarbejdet husdyrgødning med en tørstofprocent på 12 eller derover.
- d) Blandinger af a-c.

Hvad der forstås ved "dybstrøelse" og "husdyrgødningsbaseret kompost" fremgår af § 4, nr. 3 og 4.

Flydende husdyrgødning omfatter efter indholdet af § 4, nr. 5:

- a) Agle.
- b) Gylle, herunder i afgasset form.
- c) Møddingsaft.
- d) Forarbejdet husdyrgødning med en tørstofprocent under 12 og et kvælstofindhold over 0,3 kg N pr. ton.
- e) Blandinger af a-d.
- f) Blandinger af a-e med fast husdyrgødning eller med andre stoffer, produkter og materialer, herunder i afgasset form, medmindre blandingen har karakter af restvand.

Hvad der forstås ved "agle", "gylle", "møddingsaft" og "forarbejdet husdyrgødning" fremgår af § 4, nr. 6-9, mens restvand er defineret i § 4, nr. 19.

Til bemærkningerne fra Foreningen Biogasbranchen og Nature Energy om at fastholde betegnelsen "afgasset biomasse" skal Miljø- og Fødevareministeriet bemærke, at begrebet afgasset biomasse som hidtil anvendes i kapitel 14 vedrørende fosforregnskabsreglerne, hvor der gælder særlige regler for afgasset biomasse. Miljø- og Fødevareministeriet finder det ikke hensigtsmæssigt at nævne afgasset biomasse som en selvstændig gødningstype, i det omfang der ikke gælder noget særligt for afgasset biomasse.

Miljø- og Fødevareministeriet mener ikke, at "organisk gødning" skal defineres i husdyrgødningsbekendtgørelsen, idet det er et begreb, der læner sig op af kendte begreber fra gødskningsloven og den fortolkning, der knytter sig hertil.

Til bemærkningerne fra Landbrug & Fødevarer og Genanvend Biomasse om definitionen af handelsgødning bemærkes, at nitratdirektivet stiller særlige krav til håndteringen af husdyrgødning, og at disse krav fortsat skal opfyldes, selv om husdyrgødningen forarbejdes. Efter nitratdirektivets definition af husdyrgødning i artikel 2, litra g, forstås ved husdyrgødning også ekskrementer fra husdyrgødning i behandlet form. Det bemærkes i denne forbindelse, at der pågår et arbejde i regi af EU-Kommissionen om at se nærmere på mulige kriterier for, at behandlet husdyrgødning kan betragtes på lige fod med mineralsk gødning. Dette arbejde er dog ikke afsluttet, og der er således ikke grundlag for en ændret regulering på dette punkt.

Miljø- og Fødevareministeriet er overordnet set enig i Thisted Kommunes bemærkning om opsamlingsanlæg og vil kigge nærmere på reguleringen heraf i forbindelse med en senere bekendtgørelsesændring. Ministeriet har i den forbindelse vurderet, at den ændring af husdyrgødningsbekendtgørelsens § 72, stk. 2, 3. pkt., vedrørende opsamlingsanlæg på pelsdyrfarme, som indgik i høringsversionen, bør afvente en samlet stillingtagen til reguleringen af opsamlingsanlæg. I den forbindelse vil ministeriet inddrage bemærkningerne fra Landbrug & Fødevarer vedrørende afstandskrav for opsamlingsanlæg på pelsdyrfarme.

5 Dokumentationskrav

Til den foreslåede ændring af § 12, hvorefter kapacitetserklæringen i forbindelse med ændringer ikke længere skal indsendes til kommunen, men opbevares og forevises på forlangende i forbindelse med kontrol, anfører KL, at kommunerne herved fratages muligheden for at opdage, når en beholder lejes ud til flere. Videre anfører KL, at indsendelse af kapacitetserklæringen er ekstra vigtig, når landmanden har fleksibilitet i en godkendelse eller tilladelse til at skifte dyretype.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Som angivet i høringsbrevet har ophævelse af kravet om indsendelse af kapacitetserklæringer til formål at ensrette husdyrgødningsbekendtgørelsens forskellige bestemmelser om opbevaring og fremvisning af dokumentationen. Bekendtgørelsens ordning er herefter, at kommunen ved tilsyn kan indhente oplysninger hos landmanden. Efter husdyrgødningsbekendtgørelsens § 12 kan det f.eks. være relevant at indhente oplysninger om den reelle husdyrproduktion og om markdriften.

Ændringerne af husdyrbrugloven og husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen fra 2017 havde bl.a. til formål at øge fleksibiliteten for husdyrbrugene, så de kan foretage ændringer i dyretype og produktionsomfang uden ny godkendelse eller tilladelse m.v. Det er derfor ikke hensigtsmæssigt, hvis oplysninger om alle sådanne ændringer (som ofte kan have betydning for opbevaringskapaciteten) alligevel skal indsendes til kommunen af hensyn til reglerne om opbevaringskapaciteten i husdyrgødningsbekendtgørelsen. Miljø- og Fødevareministeriet er dog opmærksomt på, om der i praksis kan være udfordringer med at kontrollere kravet om tilstrækkelig opbevaringskapacitet. Ministeriet forventer, at håndhævelsen af kravet forbedres med de foreslåede justeringer, herunder at det nu er den samlede opbevaringskapacitet og ikke ændringerne i opbevaringskapaciteten, opgørelsen skal vise.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

6 Opbevaring af husdyrgødning m.v.

Landbrug & Fødevarer foreslår, at der ikke skal være krav om overdækning af møddinger med et vandtæt og tætsluttende materiale, jf. § 16, stk. 1, når der er daglig tilførsel af gødning, og gødningen opbevares i et lukket hus.

Foreningen Biogasbranchen foreslår, at kravet om fast overdækning for beholdere til flydende husdyrgødning fra svin og kødædende pelsdyr, der ligger mindre end 300 m fra beboelsesområder, jf. § 22, stk. 3, ikke skal gælde for afgasset biomasse fra biogasanlæg, hvor der for eksempel er afgasset svinegylle sammen med kvæggylle og andre organiske fraktioner.

KL spørger, om opbevaring af rodfrugtvaskvand og grønsaft ikke skal ske i henhold til kravene i husdyrgødningsbekendtgørelsens kapitel 8.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Formålet med kravet om overdækning af fast husdyrgødning er i høj grad at imødegå ammoniakemission. Derfor er der krav om, at møddinger skal overdækkes med et vandtæt og tætsluttende materiale. Dette krav lever et gødningshus i sig selv ikke op til.

Kravet om fast overdækning i § 22, stk. 3, gælder for al flydende husdyrgødning fra svin og kødædende pelsdyr uanset om der er iblandet kvæggylle f.eks. i et biogasanlæg. Afgasset gylle danner ikke på samme måde som rågylle naturligt flydelag. Det vil derfor i praksis ofte være nødvendigt med en fast overdækning for at imødegå lugt- og ammoniakemission fra beholdere med afgasset biomasse. Da pH ofte er højere i afgasset end i rå husdyrgødning, vil den af Foreningen Biogasbranchen ønskede ændring af overdækningskravet for afgasset gylle desuden medføre øget risiko for en øget ammoniakemission på nationalt plan, da et betydeligt antal beholdere ligger nærmere 300 meter fra naboer.

Rodfrugtvaskvand og grønsaft er affald, hvilket på baggrund af bl.a. bemærkningerne fra KL er præciseret i de foreslåede definitioner i § 4, nr. 20 og 21. Husdyrgødningsbekendtgørelsen regulerer anvendelsen af affald, men ikke opbevaringen af affald. Rodfrugtvaskvand og grønsaft skal derfor ikke opbevares efter reglerne i husdyrgødningsbekendtgørelsens kapitel 8.

7 Anvendelse af husdyrgødning m.v.

Landbrug & Fødevarer finder det uforståeligt, at "bundfald" er udtaget af overskriften til kapitel 11, når kapitlet forsat omhandler bundfald. KL anfører, at overskriften også bør indeholde grønsaft og rodfrugtvaskvand.

Landbrug & Fødevarer anfører, at det er forudsat i forarbejderne til ændringen af husdyrbrugloven fra 2017 vedr. ny husdyrregulering, at teknologilistens muligheder skal kunne anvendes som alternativ til nedfældning i 20 meter zonen omkring kategori 1-natur og lobelieser og højmoser omfattet af kategori 2, og at denne mulighed bør fremgå af bekendtgørelsen.

I forlængelse heraf bemærker Landbrug & Fødevarer, at der er stor inkonsistens i, hvordan de enkelte teknologier på teknologilisten er beskrevet med hensyn til miljøeffekt, og om en pågældende forsureningsteknik umiddelbart kan erstatte nedfældning af flydende husdyrgødning. Landbrug & Fødevarer peger konkret på, at de tre ud af seks forsureningsteknikker ikke umiddelbart kan erstatte nedfældning som følge af krav ifølge § 30, stk. 4, selvom der for hovedparten af forsureningsteknikkerne er beskrevet ens driftsvilkår med hensyn til, at pH i gyllen skal være mindst pH 6,0 ved udbringning.

Landbrug & Fødevarer og KMC foreslår, at rodfrugtvaskevand lovligt skal kunne udbringes med vandingskanon, lige som det tidligere kunne i medfør af slambekendtgørelsen. Landbrug & Fødevarer anfører, at forbuddet mod at udbringe flydende husdyrgødning eller flydende affald med vandingskanon i § 30, stk. 8, vil give store problemer for kartoffelmelsfabrikkerne, idet rodfrugtvaskevand i de fleste tilfælde udbringes med vandingskanon. KMC bemærker, at der ingen nævneværdige lugtgener er ved udbringning af kartoffelvaskevand med vandingskanon, bortset fra en mulig svag lugt af kartofler.

Foreningen Biogasbranchen bemærker, at det bør være muligt på et fagligt grundlag at fastsætte udnyttelseskrav til kvælstof i henholdsvis fiber- og væskefraktioner af separeret afgangsbiomasse, således at de fastsættes på det rigtige niveau frem for ud fra et nøgletal.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Til bemærkningen fra Landbrug & Fødevarer om, at det er uforståeligt, at "bundfald" er udtaget af overskriften til kapitel 11, skal Miljø- og Fødevareministeriet oplyse, at det er korrekt, at kapitlet forsat omhandler bundfald, men at bundfald indgår i definitionen af husdyrgødning, der er angivet i overskriften til kapitel 11, hvorfor det er overflødig også at nævne bundfald eksplicit. I forhold til bemærkningen fra KL om, at overskriften også bør indeholde grønsaft og rodfrugtvaskevand, skal det bemærkes, at rodfrugtvaskevand og grønsaft er affald, og affald indgår i overskriften til kapitel 11. Det er præciseret i definitionerne af henholdsvis rodfrugtvaskevand og grønsaft, jf. § 4, nr. 20 og 21, at disse gødningstyper er affald.

Miljø- og Fødevareministeriet er enig med Landbrug & Fødevarer i, at forsuring skal kunne anvendes som alternativ til nedfældning i 20 meter zonen omkring kategori 1-natur og lobelieser og højmoser omfattet af kategori 2. På denne baggrund er henvisningen i 30, stk. 4, ændret til stk. 3, nr. 1-4, således at teknikker opført på Miljøstyrelsens teknologiliste også kan anvendes som alternativ til forsuring i 20 meter zonen.

Til bemærkningen fra Landbrug & Fødevarer om inkonsistens i beskrivelsen af miljøeffekt af de enkelte teknologier på teknologilisten skal Miljø- og Fødevareministeriet oplyse, at Miljøstyrelsen vil præcisere teknologilisten. Alle seks forsuringsteknikker kan erstatte nedfældning, hvilket fremgår af feltet "Bemærkninger", og det vil blive præciseret og ensrettet under feltet "Miljøeffekt". Herunder vil der også blive henvist til husdyrvejledningen.dk i forhold til hvilke betingelser, der stilles for at anvende forsuring som erstatning for nedfældning på sort jord.

Miljø- og Fødevareministeriet er enig med Landbrug & Fødevarer i, at det skal være lovligt at udbringe rodfrugtvaskevand med vandingskanon. Forbuddet mod udbringning af husdyrgødning med vandingskanon skyldes risiko for smittespredning jf. Miljørapport 606 fra 2001 fra Dansk Zoonosecenter "*Risikovurdering ved anvendelse af vandingskanoner til udspredning af gylle fortyndet med vand*". Af hensyn til at undgå væsentlige gener eller uhygiejniske gener vurderes forbuddet mod udbringning med vandingskanon også relevant for mange typer affald, dog ikke i forhold til udbringning af rodfrugtvaskevand.

Bemærkningerne giver anledning til at ændre § 30, stk. 8, således at det nu fremgår, at rodfrugtvaskevand er undtaget fra forbuddet mod udbringning af flydende husdyrgødning og flydende affald med vandingskanon.

Til Foreningen Biogasbranchens bemærkning skal Miljø- og Fødevarerministeriet bemærke, at fastsættelse af udnyttelseskrav ikke sker i husdyrgødningsbekendtgørelsen, men i gødskningsbekendtgørelsen.

8 Forbrænding af husdyrgødning på brændingsanlæg godkendt efter biproduktforordningen

8.1 Miljøkrav til forbrændingsanlæg og brændingsanlæg

Landbrug & Fødevarer hilser det velkomment, at der med forslaget tages højde for, at anlæg kan godkendes efter biproduktforordningen til anvendelse af husdyrgødning som brændsel. Samtidig opfordrer Landbrug & Fødevarer til, at brancher og myndigheder går i dialog om at finde omkostningseffektive løsninger på etablering, drift og godkendelse af brændingsanlæg, så teknologien kan udbredes og bidrage til at løse fosforudfordringen.

Foreningen Biogasbranchen og Nature Energy finder, at der er behov for en afklaring og præcisering af vilkårene, der foreslås i forbindelse med forbrænding af husdyrgødning. Foreningerne anfører, at der under alle omstændigheder ikke må stilles skrappe krav til forbrænding af fibre fra separeret afgasset biomasse end til rene fraktioner af ikke afgasset husdyrgødning.

KL bemærker, at det kan være vanskeligt at gennemskue, hvilken sagsbehandling, der er nødvendig og hvilke betingelser, der skal opfyldes, for at f.eks. hestemøg vil kunne brændes på et brændingsanlæg, som godkendes efter biproduktforordningen. KL beder om en kort vejledning om dette.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Udkast til bekendtgørelse om delegering af kompetence til kommunalbestyrelsen i forbindelse med godkendelse og attestering af anlæg til forbrænding af husdyrgødning i henhold til Kommissionens forordning (EU) nr. 1069/2009, gennemført ved forordning (EU) nr. 142/2011 som ændret ved forordningerne (EU) nr. 592/2014 og (EU) 2017/1262 samt regler om brugerbetaling har været i offentlig høring i april 2018. Bekendtgørelsen omhandler bl.a. kommunernes bidrag til godkendelser af brændingsanlæg efter biproduktforordningen. Bekendtgørelsen forventes at træde i kraft den 1. juli 2018. Miljøstyrelsen vil inddrage relevante interessenter i arbejdet med det vejledende materiale til denne bekendtgørelse.

Animalske biprodukter og afledte produkter må kun brændes på brændingsanlæg, hvis de specifikt fremgår af gennemførelsesforordningen bilag III, kapitel V. Andre animalske biprodukter eller afledte produkter må ikke anvendes som brændsel i brændingsanlæg.

Husdyrgødning kan anvendes i brændingsanlæg efter gennemførelsesforordningens bilag III, kapitel V, litra C, punkt 2. Husdyrgødning er defineret i biproduktforordningens artikel 3, nr. 20), som "alle ekskrementer og/eller urin fra opdrættede dyr, bortset fra opdrættede fisk, med eller uden strøelse".

Husdyrgødningsbekendtgørelsens definition af husdyrgødning, jf. § 4, nr. 1, er bredere end biproduktforordningens, idet husdyrgødning i husdyrgødningsbekendtgørelsens forstand også kan være blandinger af ekskrementer og urin fra husdyr med andre stoffer, produkter og materialer f.eks. affald.

Husdyrgødning skal være husdyrgødning i biproduktforordningens forstand, for at det lovligt kan anvendes som brændsel på brændingsanlæg godkendt efter biproduktforordningen. Afgasset biomasse og fibre herfra betragtes ikke som husdyrgødning efter biproduktforordningen. Afgasset biomasse er

ikke nævnt i gennemførelsesforordningen bilag III, kapitel V og kan derfor ikke brændes på brændingsanlæg.

Derimod vil fiberfraktioner fra separeret husdyrgødning, hvori der ikke er iblandet affald eller andet, lovligt kunne anvendes som brændsel på brændingsanlæg, idet separeret husdyrgødning er omfattet af definitionen af husdyrgødning i biproduktforordningen.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

8.2 Anvendelse af asken fra forbrændt husdyrgødning

Landbrug & Fødevarer bemærker, at der udestår en regulering af den bioaske, som er resultatet af forbrændingen af husdyrgødning, herunder reglerne for at trække fosforen i forbrændt husdyrgødning fra i virksomhedens forbrug af fosfor, når asken afsættes til anden virksomhed. Det er Landbrug & Fødevarers vurdering, at den håndtering af forbrændt husdyrgødning, der skitseres i høringsbrevet, er unødvendig kompliceret, fordi der er for mange regelsæt involveret. Nature Energy opfordrer til, at asken fra forbrændt husdyrgødning snarest muligt omfattes af bioaskebekendtgørelsen.

KL bemærker, at det virker omstændeligt, at der skal meddeles tilladelse efter miljøbeskyttelseslovens § 19 til udbringning af asken fra forbrændt husdyrgødning, og at kommunen i tilladelsen kan stille vilkår svarende til betingelserne i bioaskebekendtgørelsen. På denne baggrund foreslår KL, at det skrives ind i husdyrgødningsbekendtgørelsen, at kravene i bioaskebekendtgørelsen skal opfyldes, når der udbringes forbrændt husdyrgødning.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevareministeriet er enig i bemærkningerne om, at det er hensigtsmæssigt snarest muligt at få indarbejdet asken fra forbrændt husdyrgødning i bioaskebekendtgørelsen.

Husdyrgødningsbekendtgørelsen regulerer ikke tungmetaller, og derfor findes det ikke hensigtsmæssigt som foreslået af KL at skrive ind i husdyrgødningsbekendtgørelsen, at bioaskebekendtgørelsens krav skal opfyldes ved udbringning af forbrændt husdyrgødning.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

9 Lukkeperioden m.v. i § 31

Genanvend Biomasse foreslår, at den eksisterende mulighed for at udbringe visse gødningstyper på arealer med grøngødning forud for sukkerroer, jf. § 31, stk. 3, udvides til en generel adgang til at udbringe flydende gødningsprodukter på ikke-lovpligtige efterafgrøder. Genanvend Biomasse henviser herved til, at risikoen for udvaskning af kvælstof vil være minimal, da efterafgrøder er effektive planter til optagelse af næringsstoffer.

Genanvend Biomasse foreslår desuden, at det skal være tilladt at udbringe fast affald i perioden 15. november til 1. februar, der i henhold til husdyrgødningsbekendtgørelsens § 31, stk. 11, er lukkeperiode for udbringning af fast affald. Genanvend Biomasse henviser til, at dette var tilladt indtil den 1. august 2017. Videre henviser Genanvend Biomasse til, at en stor del af gødningen blev afsat i perioden fra 15. november til 1. februar, fordi dette er hensigtsmæssigt i forhold til kravet om nedbringning.

Genanvend Biomasse anfører, at der ikke er noget miljømæssigt argument for, at udbringning ikke kan fortsætte efter den 15. november, da det er fagligt underbygget, at N-mineraliseringen og dermed N-udvaskningen nedsættes ved lav temperatur. Desuden anfører Genanvend Biomasse, at kvælstof i fast affald adskiller sig fra kvælstof i gylle og fast husdyrgødning, idet fast affald nærmest intet nitrat-N

indeholder, og derfor skal det organiske N igennem flere ”mineraliseringstrin”, hvilket nedsætter udvaskningsrisikoen.

Landbrug & Fødevarer og KMC hilser det velkommet, at den praksis, som der i mange år via tilbagevendende dispensationer har været for udbringning af kartoffelvaskevand, nu fastlægges i bekendtgørelsen. Landbrug & Fødevarer foreslår, at kravet om, at rodfrugtvaskevandet skal udbringes på "arealer med efterafgrøder af græs i ren bestand udlagt i foråret i vårafgrøder og arealer med flerårige energiafgrøder" ændres til "arealer med efterafgrøder af græs uden kløver udlagt i foråret i vårafgrøder og arealer med flerårige energiafgrøder", da udlæg i ren bestand agronomisk opfattes som udlæg uden dæksæd.

Til den foreslåede bestemmelse om udbringning af grønsaft i perioden fra 1. oktober til 15. november bemærker Landbrug & Fødevarer, at en tildeling på 20 kg N pr. ha er meget restriktivt og bør være 40 kg N pr. ha.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

I forhold til ønsket fra Genanvend Biomasse om at udvide lukkeperioden for fast affald kan oplyses, at EU-Kommissionen i en henvendelse om implementering af nitratdirektivet fra december 2010 anførte, at der udestod fastsættelse af lukkeperioder for udbringning af en række gødningstyper over vinteren.

Der vil i perioden fra 1. november til 1. februar være et meget lille eller intet optag af kvælstof fra planterne, og det er på denne baggrund, at perioden fra 15. november til 1. februar er valgt for de pågældende gødningstyper. Det er også baggrunden for, at også fast affald skal følge lukkeperioden fra 15. november til 1. februar

Miljø- og Fødevareministeriet har på baggrund af bemærkningerne fra Landbrug & Fødevarer og KMC, ændret § 31, stk. 5, 1. pkt.

Miljø- og Fødevareministeriet har samtidig fundet det relevant at fastlægge, at rodfrugtvaskevand ikke kan udbringes på arealer med efterafgrøder udlagt i majs som vårafgrøde. Det hænger sammen med, at bestemmelsen giver mulighed for udbringning af rodfrugtvaskevand fra 1. oktober, og derfor skal der allerede fra 1. oktober være en veletableret efterafgrøde. Ved udlæg i majs er hovedafgrøden ofte ikke høstet på dette tidspunkt, hvorfor effekten af efterafgrøder udlagt om foråret i majs ikke vurderes tilstrækkelig sikker ift. formålet med betingelserne i denne bestemmelse nemlig at minimere risikoen for, at der sker merudvaskning af kvælstof fra de arealer, der har modtaget rodfrugtvaskevand.

Den foreslåede maksimale grænse for udbringning af grønsaft på 20 kg N pr. ha pr. planperiode er fastsat for at imødekomme erhvervets reelle behov og ønske for udbringning af grønsaft i perioden 1. oktober til 15. november. Den fastsatte grænse følger derudover tidligere dispensationspraksis på området.

10 Anvendelse af zinkholdig husdyrgødning

Foreningen Biogasbranchen foreslår, at restriktionerne i forhold til husdyrgødning fra besætninger behandlet med medicinsk zink ikke skal gælde, når der er tale om afgasset biomasse, hvor den afgassede biomasse samlet set ikke overstiger grænsen for medicinsk zink.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevareministeriet er enig i, at vejledningen i forhold til reglerne i § 36 kunne udbygges i forhold til forskellige situationer, hvor husdyrbrug er mere eller mindre tilknyttet et biogasanlæg. I

situationer, hvor hele den producerede mængde husdyrgødning leveres til et fælles biogasanlæg, således der kun anvendes afgasset husdyrgødning fra et fælles biogasanlæg, vil reglerne i § 36 normalt ikke være relevante. Såfremt jordbrugsvirksomhedens har et gårdbiogasanlæg eller kun leverer en del af husdyrgødningen til et biogasanlæg, kan de være helt eller delvist omfattet af reglerne.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

11 Krav om skærpede fosforlofter

11.1 Den samlede fosforregulering generelt

Landbrug & Fødevarer anfører, at vidensgrundlaget for fosforlofterne er for spinkelt til at stille så store krav til et helt erhverv, og at implementeringen af de skærpede fosforlofter bør afvente resultaterne af de projekter om viden om fosfor, som ministeriet såvel som branchen har iværksat.

Landbrug & Fødevarer har noteret sig, at rammen for fosforreguleringen, som også fremgår af forarbejderne til ændringen af husdyrbrugloven fra 2017, er en del af ministeriets forståelse med EU-Kommissionen og derfor skal ses i sammenhæng med ny husdyrregulering og landbrugspakken. Det er uklart for Landbrug & Fødevarer, hvilket ophæng i EU-reglerne en forståelse og kravet til en fosforregulering har. Danmarks Naturfredningsforening beder om en henvisning til, hvor man kan orientere sig i den omtalte forståelse med EU-kommissionen.

Kopenhagen Fur tilslutter sig høringssvaret fra Landbrug & Fødevarer og fremhæver, at pelsdyrerhvervet ligesom fjerkræproducenter har en særlig udfordring i forhold til de skærpede fosforlofter og får behov for et betydeligt større udbringningsareal eller andre fordyrende foranstaltninger. Samtidig vil mink- og fjerkræbedrifter uden for områder, der omfattes af krav om skærpede fosforlofter, opleve stramninger i de generelle lofter allerede i 2019, mens det først rammer øvrige dyretyper i 2020. Kopenhagen Fur foreslår, at der findes løsninger, hvor mink- og fjerkræproducenter tildeles en generelt øget fosforkvot, f.eks. på linje med husdyrbrug omfattet af kvægundtagelsen, ved at finde en overskydende margin inden for andre dyretyper ift. den samlede nationale ramme for fosforudbringning og forståelsen med EU-Kommissionen herom.

Danmarks Naturfredningsforening bemærker, at fosforudledning er en væsentlig faktor for tilstanden i en stor del af de danske søer og flere marine vandområder, hvor øget fosforudledning vil have en væsentlig negativ miljøeffekt. Danmarks Naturfredningsforening fremfører, at der allerede ved de krav, der var gældende før 1. august 2017, skete en fosforophobning som følge af udbragt husdyrgødning, og derfor vil fosforreguleringen føre til et øget fosforoverskud, når målet alene er, at fosforreguleringen samlet set over tid skal fastholde dette beskyttelsesniveau for fosforophobning. Danmarks Naturfredningsforening konstaterer på den baggrund, at beskyttelsesniveauet slækkes, og at fosforreguleringen heller ikke på sigt vil bidrage til at mindske fosforudledningen fra husdyrgødning til vandmiljøet. Der er ifølge Danmarks Naturfredningsforening behov for en fosforregulering, der fastlægger et betydeligt bedre beskyttelsesniveau for at imødegå fosforophobning i det danske landbrugsareal. Danmarks Naturfredningsforening påpeger endvidere, at dette må være en forudsætning for at kunne unklade en konkret vurdering af udbringningsarealer til husdyrprojekter i henhold til VVM- og habitatdirektiverne. Danmarks Naturfredningsforening bemærker, at mange af de danske søer og marine vandmiljøer er Natura 2000-områder, samt yngle- eller rastested for bilag IV-arter, og skade herpå er i strid med VVM- og habitatdirektiverne. Med de gældende regler vil der efter Danmarks Naturfredningsforening vurdering kunne godkendes husdyrbrug, hvor udbringning af husdyrgødningen fra produktionen vil have en væsentlig negativ virkning på miljøet, og derved kan regelsættet ikke lægges til grund for, at der ikke foretages en konkret vurdering heraf.

LandboSyd fremfører, at hvis det var hensigten at erstatte den tidligere regulering i husdyrloven med fosforreguleringen i ny husdyrregulering uden at skærpe beskyttelsesniveauerne er det ikke lykkedes i Sønderjylland, hvor de skærpede fosforkrav før august 2017 var målrettet lerjorde i søoplande og oplande til lukkede nor og vige i de indre farvande med fokus på de drænedede lerjorde og de steder, hvor der var en risiko for overfladisk afstrømning.

Sønderjysk Landboforening påpeger, at den største pulje af fosfor i dag i søerne er kommet fra husholdnings- og industriudledning, der er bundfældet i søerne og udgør det største problem for søerne. For at forbedre søernes tilstand skal der andre indsatser til som iltning eller oprensning. Det hjælper meget begrænset med reduktion af fosfor fra landbruget.

Landbo Limfjord fremfører, at hovedparten af fosfortabet fra dansk landbrug sker ved erosion og sandflugt, dvs. ikke ved udvaskning fra dyrkningsfladen, da fosfortallene ikke er meget høje.

I følge Bæredygtigt Landbrug er tabet af fosfor fra landbrugsjord meget begrænset, da fosfor bindes hårdt i jorden, og fosforindholdet i jorden skal have nået et meget højt niveau, før det får betydning for fosforudledningen. Bæredygtigt Landbrug bemærker, at fosforudledningen kan forårsages af bl.a. spildevandsudledninger og overløb fra rensningsanlæg, spildevand i det åbne land, brinkerosion, forsumpning (fosformobilisering) bl.a. fra vådområder og ved manglende vedligeholdelse af vandløb, der forårsager oversvømmelse af vandløbsnære arealer. Bæredygtigt Landbrug fremfører, at fosfor fra landbrug hovedsageligt skyldes menneskeskabte risikoarealer som genslyngning af vandløb, omdannelse af landbrugsjord til vådområder og generelt vandløb, der ikke er vedligeholdt, og derfor ikke kan aflede vandet med forsumpning til følge. Bæredygtigt Landbrug anfører, at man derfor bør fokusere på at stoppe udledningen af fosfor fra landbrug ved at sørge for vandstandssænkninger og at vandet ikke står stille på markerne, f.eks. ved at kommunerne vedligeholder deres vandløb, så det undgås, at fosforen mobiliseres og trækkes med ud i vandmiljøet.

Danske Svineproducenter tilslutter sig høringssvaret fra Bæredygtigt Landbrug og vil derudover gerne pointere, at indførelsen af skærpede fosforlofter i vidt omfang vil begrænse udbringning af husdyrgødningen svarende til tiden før hævelsen af harmonikravet med Fødevarer- og landbrugspakken. Derved skal slagtesvineproducenter igen råde over større udbringningsarealer.

De midt- og østjyske landbrugsorganisationer finder det positivt, at der er mulighed for at justere på fosforloftet, afhængig af jordens fosfortal, samt gennem type 2-korrektion. De midt- og østjyske landbrugsorganisationer er dog bekymrede for, om den skærpede fosforregulering fører til fosformangel og begrænset plantevækst og produktion, da de har kunnet konstatere, at store arealer har faldende fosfortal, til trods for tildeling af store mængder husdyrgødning gennem mange år. De midt- og østjyske landbrugsorganisationer ser behov for større viden om jordpuljen og den tilgængelige fosfor, herunder vurdering af de eksisterende normtal. De midt- og østjyske landbrugsorganisationer glæder sig over, at der allerede er sat undersøgelser i gang, både i ministeriet og hos SEGES, som man bør afvente resultaterne af.

Nature Energy gør opmærksom på, at der med øget udbygning af biogasanlæg landet over til behandling af gyllen, også vil kunne ske en omfordeling af næringsstoffer, herunder fosfor.

KL fremfører, at det er godt, at de skærpede fosforlofter, som følger af husdyrbrugsloven, og som skal omfatte 417 oplande til søer omfattet af vandområdeplanerne implementeres nu og vurderer, at det vil sikre, at det hidtidige beskyttelsesniveau fastholdes. KL finder samtidig, at det er hensigtsmæssigt, at

de generelle fosforlofter, som skærpes i perioden frem til 2021/2022, også er fastlagt i bekendtgørelsen nu, således at husdyrbrugene kan indrette sig på dette og planlægge markdriften over en længere periode.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Den samlede fosforregulering er lagt fast i bemærkningerne til det seneste forslag til lov om ændring af husdyrbrugloven fra 2017¹. Fosforlofterne fremgår af tabel 1, der fastsætter lofterne for de forskellige gødningstyper frem til og med planperioden 2021/2022. Heraf fremgår det også, at de generelle fosforlofter fra 2018 skal suppleres af skærpede fosforlofter gældende for op til 24 pct. af landbrugsarealet i oplande til søer, der indgår i vandområdeplanerne 2015-2021, med mindre det vurderes, at der ikke er behov for en yderligere beskyttelse af søerne imod fosfor i forhold til de generelle lofter. Det skærpede fosforloft er fastsat i husdyrbrugloven på 30 kg P pr. ha harmoniareal pr. planperiode (dog 35 kg P pr. ha for husdyrbrug omfattet af kvægundtagelsen).

Fosforreguleringen er drøftet med EU-Kommissionen i forbindelse med drøftelser om konsekvenser af udmøntning af elementer i Fødevarer- og Landbrugspakken og resulterende ændringer i det danske nitrathandlingsprogram. Den samlede fosforregulering er bl.a. et resultat af disse drøftelser og indgår i forståelsen herom med EU-Kommissionen.

Fosforreguleringen har afsat i en tilnærmelse af harmonireglerne, som tidligere udgjorde en generel, indirekte regulering af fosforudbringningen, og fosforlofterne er derfor fastsat på baggrund af dyretyper. I forhold til bemærkningerne omkring konsekvenserne for visse typer husdyrbrug skal Miljø- og Fødevarerministeriet henvise til lovbemærkningerne til husdyrbrugloven, hvor kravene klart fremgår, og hvor kravene er resultatet af en længere proces, hvor der netop også har været fokus på konsekvenserne for forskellige typer af husdyrbrug.

Miljø- og Fødevarerministeriet er enige i, at fosforreguleringen for at kunne afløse konkrete vurderinger efter habitatdirektivet og VVM-direktivet skal kunne forhindre skader på Natura 2000-områder og væsentlig indvirkning på vandmiljøet inden for og uden for Natura 2000-områder. Fosforlofterne har til formål at begrænse fosforoverskuddet på landbrugsjord og dermed begrænse risikoen for øget udvaskning af fosfor til vandmiljøet. De generelle fosforlofter vil på længere sigt sikre en mere jævn fordeling af fosfor i gødningen fra landbruget på arealerne, end det var tilfældet med den indirekte fosforbegrænsning via harmonikravene, herunder det skærpede harmoniakrav.

Med fosforreguleringen er der etableret et regelsæt, der samlet set over tid fastholder et miljøbeskyttelsesniveau svarende til niveauet fra den husdyrregulering, der var gældende indtil 1. august 2017. Hensigten med reguleringen er at begrænse fosforoverskuddet. Formålet hermed er at begrænse risikoen for øget udvaskning af fosfor til vandmiljøet.

Miljø- og Fødevarerministeriet har vurderet, at den samlede fosforregulering er i overensstemmelse med EU-retten, men vurderingen er behæftet med en vis usikkerhed. Det fremgår derfor af bemærkningerne til det seneste forslag til lov om ændring af husdyrbrugloven, at regeringen på baggrund af den forbedrede kortlægning m.v. agter at træffe de eventuelle foranstaltninger i relation til fosforbeskyttelsen, som måtte være nødvendige for at kunne opfylde forpligtelserne efter EU-direktiverne (vandramme-, habitat- og VVM-direktiverne).

---

¹ LFS 114 om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, lov om miljøbeskyttelse, lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække og forskellige andre love som fremsat den 12. januar 2017.

Det følger videre af bemærkningerne til det seneste forslag til lov om ændring af husdyrbrugloven, at der i forbindelse med næste generation af vandområde- og Natura 2000-planer fra 2022 skal tages nærmere stilling til udformningen af fosforreguleringen, bl.a. på baggrund af en forbedret kortlægning og ny viden om behov for skærpede fosforlofter i sårbare områder m.v.

Det har været udgangspunktet for overgangen til ny husdyrregulering at holde et uændret miljøbeskyttelsesniveau overordnet set. Regulering via generelle regler indebærer dog forskydninger og omfordeling mellem bedrifter, f.eks. fordi de generelle regler vedrørende udbringning af husdyrgødning omfatter alle arealer og ikke kun arealer, der er omfattet af en tilladelse eller godkendelse efter husdyrbrugloven.

Resultaterne fra overvågningsprogrammet NOVANA (Vandmiljø og natur, 2016²) viser et væsentligt fald i fosforudledningen fra 1990 frem til ca. år 2000, som er båret af en tilsvarende stor reduktion i punktkildebidraget (renseanlæg m.v.), idet punktkilderne omkring 1990 stod for næsten 80 pct. af den samlede udledning, men nu er reduceret til ca. 30 pct.. Reduktionen i den samlede punktkildeudledning skyldes især rensning af byernes og industriernes spildevand, som har givet et bidrag med fald på mere end 90 pct., mens det samlede fald for alle punktkilder er 87 pct..

I Vandmiljø og natur, 2016 beskrives det ydermere, at størstedelen af fosforbelastningen i dag kommer via diffus udledning herunder bidrag fra landbrug, idet punktkildebidraget gennem en årrække er nedbragt. Den diffuse udledning består af flere elementer: Et baggrundsbidrag, et bidrag fra spredt bebyggelse og så et bidrag fra dyrkningen af jorden.

I NOVANA rapporten Landovervågningsoplande 2016³ fremgår det, at det beregnede tab af total fosfor fra de dyrkede arealer til vandløb, gennemsnitlig er 0,3-0,5 kg P pr. ha pr. år, og kan sammenholdes med tabet af total fosfor fra udyrkede naturarealer, som er opgjort til ca. 0,09 kg P pr. ha pr. år, som gennemsnit for overvågningsperioden. Fosfortabet til vandløb påvirkes af en lang række forhold, herunder fosforindholdet i jorden, jordtype- og afvandingsforhold, nærheden til vandløbet og risikoen for erosion. Tabene forekommer i lang tid efter, at overskudstilførslen er ophørt, og de koncentrationer, der forekommer i vandløbene (0,08-0,18 mg total P pr. l), kan give anledning til eutrofiering i nedstrøms liggende søer. Det kan ikke udelukkes, at også udvaskning af fosfor med jordvand og grundvand kan bidrage til fosfortabet, idet der på nogle lokaliteter og i nogle år måles høje fosforkoncentrationer i disse medier.

En del søer har tidligere modtaget store mængder fosfor fra især spildevand. En del af denne fosfor ligger fortsat ophobet i sedimentet (søbunden), hvorfra det kan frigives til søvandet (intern belastning) og dermed bidrage til fosfor tilførsel til søen. I de søer, hvor den eksterne tilførsel er nedbragt og det alene er den interne fosfortilførsel, der er årsag til manglende målopfyldelse, kan sørestaurering fremskynde en tilstand med målopfyldelse. I mange søer, er der dog fortsat behov for en indsats over for yderligere tilførsel af fosfor, da tilførslen fortsat er for stor til at opnå målopfyldelse

Indsatsen til søer omfatter i vandområdeplan 2015-2021 indsatser overfor den eksterne tilførsel af fosfor i form af fosforvådområder og overfor intern fosforbelastning af søerne. I forbindelse med udarbejdelse af vandområdeplanerne er flere søer udpeget til restaurering. Det fremgår af bilag 2 til

---

² Aarhus Universitet, 2018. Vandmiljø og natur 2016. NOVANA. Tilstand og udvikling – faglig sammenfatning. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 274.

³ Aarhus Universitet, 2018. Landovervågningsoplande 2016. NOVANA. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 273.

vandområdeplanerne, hvilke søer der er udpeget til restaurering. Restaureringsindgrebet kan omfatte flere metoder, herunder bl.a. kemisk fosforfældning og biomanipulation.

Der er igangsat et større forskningsprojekt med fokus på fosfortab og -transportveje til fosforfølsomme vandområder, som vil give en mere præcis beskrivelse af forskellige kilders bidrag af fosfor. Dette vil indgå i forberedelserne til vandområdeplan 2021-2027.

Miljø- og Fødevareministeriet er enig med Bæredygtigt Landbrug i, at fosfor normalt bindes meget hårdt til jorden, og at det først er ved høj fosformætning, at risikoen for tab forøges. Det er derfor, der i reguleringen er indsat mulighed for at øge fosforloftet ved fosfortal under 4. Ministeriet er derimod ikke enig i, at tabet af fosfor fra landbrugsarealer er meget begrænset. Undersøgelser fra kvadratnettet påviser en langt større fosformætning på landbrugsarealer end i løvskove, og fosformætningen kan ikke blot registreres i pløjelaget, da fosfor er udvasket til jordlagene under pløjelaget, hvilket betyder, at en større fosformætning ses helt ned til 75 cm dybde⁴. Da dette mange steder er tæt på drænybde, vil en fortsat ophobning af fosfor og udvaskning ned gennem jordlagene betyde øget risiko for tab. I NOVANAs Landovervågningsoplande 2016 måles der generelt større fosfortab til vandmiljøet i dyrkede oplande end i oplande domineret af naturområder.

Miljø- og Fødevareministeriet vil ikke afvise, at der kan være faldende fosfortal i jorden på trods af anvendelse af husdyrgødning. Dette vil dog typisk være ved høje fosfortal. Det er ministeriets klare opfattelse, at afgrødernes fosforbehov vil være dækket i et normalt sædskifte med muligheden for at tilføre 30 kg P pr. ha harmoniareal pr. planperiode ved fosfortal på over 4, og 30-40 kg P pr. ha i intervallet med fosfortal på Pt 2-4. På bedrifter med særlige produktionsforhold, f.eks. produktion af afgrøder i drivhus og med denne bekendtgørelsesændring også frilandsgrøntsager dyrket i mindst 4 hold, er der mulighed for at øge fosfortilførslen i disse tilfælde. Miljø- og Fødevareministeriet kan desuden oplyse, at der, i overensstemmelse med bemærkningerne til det seneste forslag til lov om ændring af husdyrbrugloven, er iværksat en faglig udredning og evaluering af fosforlofterne inden for de enkelte gødningskategorier. Evalueringen skal ske på baggrund af bl.a. nyeste viden og teknologiske muligheder.

Fosfor fra udbragt gødning, der ikke optages af planterne, udvaskes ikke straks til vandmiljøet, men bindes i jorden. Ved vedvarende fosforakkumulering vil jordens bindingskapacitet på et tidspunkt være opbrugt, hvorefter der kan ske en øget udvaskning ved udbringning af fosfor, udover hvad der fraføres med afgrøderne.

Tabet af fosfor fra landbrugsjord er begrænset i forhold til de mængder af fosfor, der findes i jorden, og i forhold til de årlige tilførsler med gødning og bortførsler med afgrøderne. Tilføres der mere end der fraføres, sker der en ophobning af fosfor i jorden. Den samlede overskudstilførsel af fosfor svarer i dag til ca. 5 kg P pr. ha for hele dyrkningsfladen, dog fordelt med højere overskud på husdyrbedrifter og et underskud på planteavlsbedrifter. En øget nettotilførsel af fosfor medfører alt andet lige en forøget risiko for tab af fosfor til vandmiljøet⁵.

Efter Miljø- og Fødevareministeriets vurdering er spørgsmålet om en særlig risiko for tab af fosfor til vandmiljøet fra landbruget ikke blot et spørgsmål om, hvorvidt jorden er forsumpet eller oversvømmet, idet fosfortabet afhænger af mange forhold, ligesom visse vådområder omvendt kan

---

⁴ Aarhus Universitet, 2016. Redegørelse for udvikling i landbruges fosforforbrug, tab og påvirkning af vandmiljøet, Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, nr. 77.

⁵ Aarhus Universitet, 2016. Redegørelse for udvikling i landbruges fosforforbrug, tab og påvirkning af vandmiljøet, Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, nr. 77.

være et virkemiddel i forhold til at reducere fosfortabet til vandmiljøet. Miljø- og Fødevarerministeriet er således ikke enig i Bæredygtigt Landbrugs betragtninger om, at det alene er relevant at fokusere fosforreguleringen på forsumpede eller oversvømmede arealer.

Miljø- og Fødevarerministeriet er enig i, at fosfortabet fra landbruget også sker ved erosion, og husdyrgødningsbekendtgørelsen (jf. §§ 33 og 34) indeholder således også allerede generelle bestemmelser om, at visse jordbrugsvirksomheder skal sørge for foranstaltninger, der forhindrer erosion af jord til vandløb, søer og kystvande.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

11.2 Økonomiske konsekvenser for erhvervet

Landbrug & Fødevarer mener, at omkostningerne ved fosforlofterne for husdyrproducenterne stærkt undervurderes i høringsbrevet, idet der alene refereres til undersøgelser af de forventede forøgede transportomkostninger, og der ikke f.eks. medtages tab af næringsstoffer fra bedriften eller øgede aftagerkrav som følge af et mættet marked for husdyrgødning. Landbrug & Fødevarer vurderer, at omkostningerne til afsætning af husdyrgødning vil stige, fordi modtagere af husdyrgødning vil stille større krav om f.eks. gratis transport og udbringning af husdyrgødning.

Ifølge Kopenhagen Fur ligger knap en fjerdedel af minkbedrifterne i områder, der omfattes af krav om skærpede fosforlofter, og disse vil opleve en forøgelse af arealkravet på 27 pct. Disse minkavlere vil ikke længere kunne justere besætningsstørrelsen uden værditab, og der må endvidere forventes hård konkurrence om udbringningsarealerne, da øvrige husdyrbedrifter også får behov for yderligere areal. Kopenhagen Fur bemærker, at pelsdyrerhvervet i forvejen har nedbragt fosforudbringningen mere end nogen anden del af erhvervet gennem de senere år. Også de midt- og østjyske landbrugsorganisationer stiller sig stærkt undrende over for, at mink- og fjerkræproducenter skal reguleres yderligere hårdt og påpeger, at mink- og fjerkræavlere skal finde mellem 23 og 37 pct. mere jord til at bringe gødning ud på, hvilket kan betyde stop for udviklingen og risiko for, at nogle må reducere dyreholdet, hvilket skævvrider konkurrenceevnen.

Landbrug & Fødevarer anfører, at også kvægbedrifter rammes indirekte af både de generelle og de skærpede lofter, især kvægbedrifter, som afsætter al kvæggylle til et biogasfællesanlæg og modtager afgasset gylle retur. Årsagen er, at den afgassede gylle typisk har et væsentlig lavere NP-forhold end kvæggylle, og kvægbedrifterne modtager derfor væsentlig mindre kvælstof og kalium retur ift. indholdet af fosfor, end der kan udbringes i ubehandlet kvæggylle. Kvægbedrifter - og især bedrifter omfattet af kvægundtagelsen - kan derfor miste betydelig gødningsværdi ved at være tilknyttet et biogasanlæg. Det betyder, at kvægbrug vil være nølende for at deltage i biogasanlæg, og det kan blive en alvorlig bremse for den udvikling af biogasbranchen, som der eller er politisk ønske om.

Landbrug & Fødevarer bemærker, at der er behov for løsninger, der kan sikre omfordeling og begrænse transportbehovet, f.eks. ved separering eller anden behandling på biogasanlæggene. Det er dog omkostningstungt, og den overskydende fiberfraktion skal transporteres langt væk fra anlægget, hvorfor der er brug for regelændringer eller fremmende tiltag for separering og transport, så det fortsat er attraktivt for især kvægbrug at deltage i biogasanlæg.

Foreningen Biogasbranchen bemærker, at biogasanlæg kan bidrage med løsninger på de udfordringer, den enkelte landmand står over for til lavere privat- og samfundsøkonomiske omkostninger, end hvis den enkelte landmand skal foretage egne tilpasninger til produktionen eller investeringer i teknologi. Biogasanlæg kan være en logistikplatform til omfordeling af næringsstoffer i landbruget, husdyrgødningen kan fraktioneres og næringsstofsammensætningen ændres, så den passer til de

enkelte landbrugs behov, og næringsstofferne kan opkoncentreres i mindre fraktioner, der kan omfordeles inden for større afstande. Men det kræver ifølge Foreningen Biogasbranchen teknologi- og markedsmæssig udvikling, og derfor er der behov for kompensation for de meromkostninger, biogasbranchen får til løsning af de nye udfordringer. Ifølge Foreningen Biogasbranchen vil merudgifterne til overholdelse af fosforreguleringen være min. 150 mio. kr. årligt, svarende til over 10 pct. af tilskuddet til biogas, hvilket bør inddrages i de erhvervsøkonomiske konsekvenser af indførelsen og skærpelsen af fosforreguleringen. Foreningen Biogasbranchen bemærker endvidere, at der er behov for forskning og forsøg i håndtering af fosforudfordringerne samt behov for metodeudvikling ift. nøjagtig analyse af fosforindholdet.

Landbo Limfjord fremfører, at omkostningerne ved fosforreguleringen for husdyrproducenter ikke står mål med den forventede miljøeffekt af indsatsen. Landbo Limfjord fremfører, at da landbrugerne påføres meget store ekstraomkostninger til at finde harmoniarealer, må samfundet efterfølgende være erstatningspligtig over for den enkelte landbruger, hvis udpegningerne ændres.

De midt- og østjyske landbrugsorganisationer påpeger, at den høje koncentration af udpegning af oplande med krav om skærpede fosforlofter i det midt- og østjyske vil påvirke mange landmænd både direkte og indirekte. De skærpede fosforlofter er ikke i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet, idet konsekvenserne langt overstiger den reelle effekt heraf. Det begrænser udvidelses- og vækstmulighederne, landmænd vil være påpasselige med at lave aftaler omkring modtagelse af gylle og slam, og der vil blive pres på harmoniarealet og jordpriserne vil stige. I forbindelse med anvendelse af eksisterende og ny viden bør der derfor også ses på at undgå store koncentrationer af udpegninger.

Landbrug & Fødevarer opfordrer til, at der etableres ordninger, der støtter en øget rådgivningsindsats og andre kompenserende tiltag, så det undgås, at en række husdyrproducenter kommer alvorligt i klemme. Landbrug & Fødevarer efterlyser i den forbindelse en konkretisering af den kompensationsordning for særligt berørte landmænd i 2019, som den tidligere miljø- og fødevarerminister annoncerede i forbindelse med offentliggørelse af høringen af husdyrgødningens bekendtgørelsen.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Som nævnt oven for er fosforreguleringen resultatet af en længere proces, hvor der netop også har været fokus på konsekvenserne for forskellige typer af husdyrbrug.

Miljø- og Fødevarerministeriet kan ikke genkende en situation med et mere mættet marked for husdyrgødning som følge af fosforlofterne, og at dette derfor skulle føre til øgede omkostninger. Som det fremgår af bemærkningerne til det seneste forslag til lov om ændring af husdyrbrugloven var det gennemsnitlige beskyttelsesniveau for husdyrgødning før ændringen af husdyrbrugloven 32,2 kg P pr. ha. Dette er med ændringen i 2017 lempet til 35,2 kg P pr. ha og vil med indførelsen af de skærpede fosforlofter fra 1. august 2018 blive 34,7 kg P pr. ha. Fosforlofterne er derfor samlet set blevet lempet i forhold til tidligere, så markedet er blevet mindre mættet, hvilket burde lette afsætningen af husdyrgødning for de bedrifter, som oplever skærpelser. Lempelserne skyldes primært, at husdyrgødning fra slagtesvin kræver betydeligt færre udbringningsarealer end tidligere. Dette forstærkes af, at der er kommet nye elementer ind i reguleringen, så bedrifter med en effektiv fodring eller lave fosfortal på arealerne får reduceret behovet yderligere. Disse muligheder var ikke til stede i den tidligere regulering. Udbygningen af biogasbranchen øger derudover mulighederne for at afsætte husdyrgødning.

Miljø- og Fødevarerministeriet er opmærksom på, at fosforlofterne kan give kvægbruget problemet, da returgyllen kan indeholde mere fosfor end ved leveringen, hvilket kan øge kravet til udbringningsarealer. Ministeriet har forståelse for, at Landbrug & Fødevarer finder, at der er behov for løsninger, der kan bidrage til bedre omfordeling og begrænse transportbehovet. Dette kan f.eks. være ved separering eller anden behandling på biogasanlæggene. Ved en separering kan tilknyttede kvægbrug derved få vådfraktionen med lavt fosforindhold retur, mens den fosforholdige fiberfraktion kan afsættes til f.eks. planteavlere med behov for fosfor. Da biogasanlæg kan bidrage til effektiv udnyttelse af fosforressourcen i landbruget er det hensigtsmæssigt, at biogasanlæggene bidrager mere aktivt til omfordelingen af fosfor. i forhold til Foreningen Biogasbranchens bemærkning om, at dette i mange tilfælde vil betyde øgede omkostninger til f.eks. separationsanlæg henviser Miljø- og Fødevarerministeriet til, at regeringen med energiudspillet, *Energi – til et grønt Danmark*, fra april 2018, vil afsætte 4 mia. kr. over de næste 20 år til udbygning med biogas med henblik på at understøtte teknologiudviklingen inden for sektoren. Af det tilhørende *Faktaark om energiudspillet*, under pkt. 12, fremgår det netop uddybende; ”*Biogas giver ikke alene vedvarende energi, men indebærer også andre fordele for miljø og klima. Biogasproduktionen har værdi for landbruget i form af bedre udnyttelse af næringsstofferne (...)*”.

Miljø- og Fødevarerministeriet har vurderet, at en tilstrækkelig beskyttelse af vandmiljøet bl.a. kræver en opbremsning af ophobningen af fosfor i jorden ved fastsættelse af fosforlofter. Det er efter Miljø- og Fødevarerministeriets vurdering proportionalt, at der er områder i landet med en større koncentration af oplande med krav om skærpede fosforlofter end i andre. Dette er udtryk for, at de sårbare recipienter ikke er jævnt fordelt i hele landet.

Til bemærkningerne fra Landbo Limfjord vedrørende erstatningsansvar skal ministeriet bemærke, at love og bekendtgørelser kan ændres, hvilket løbende sker bl.a. som følge af ny viden eller politiske ønsker. I den forbindelse kan nogle pålægges nye byrder, mens andre får lettelser, hvilket indgår i overvejelserne i forbindelse med udarbejdelse af nye regler.

Miljø- og Fødevarerministeriet kan oplyse, at der arbejdes på en støttemodel, som forventes at hjælpe de 40-80 hårdest ramte af de ca. 500, som vil opleve større eller mindre skærpelser med de nye fosforlofter. Ministeriet vil oplyse om ordningen, så snart den er klar.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastene.

11.3 Tidshorisont for indførelse af krav om skærpede fosforlofter

Landbrug & Fødevarer pointerer, at selv om den forventede geografiske placering af områder med krav om skærpede lofter blev offentliggjort 18. december 2017, er det først med ikrafttrædelsen af den nye husdyrgødningsbekendtgørelse og kortbekendtgørelse, at områderne bliver endeligt fastlagt og kan bruges i forbindelse med gødningsplanerne. Det er et urimeligt kort varsel af en betydelig skærpelse, som giver mange producenter store praktiske og økonomiske udfordringer med at tilpasse produktionen og finde afsætning for husdyrgødningen. Landbrug & Fødevarer opfordrer til, at gennemførelsen af de skærpede fosforlofter udsættes minimum et år, eller at der alternativt sker en gradvis indfasning af de skærpede fosforlofter over en længere periode.

Foreningen Biogasbranchen bemærker, at det er uheldigt, at ændringerne, der kræver store tilpasninger hos både landmænd og biogasanlæg, indføres så hurtigt og uden tid til at foretage teknologiudvikling og etablering af miljøtekniske løsninger m.v., som de mener, kan føre til suboptimale løsninger.

Også Landbo Limfjord bemærker, at de skærpede fosforlofter gennemføres med en urimelig kort tidshorizont, hvilket er problematisk ved så store ændringer, hvor der skal være mulighed for at indgå nye harmoniaftaler eller ændre sin husdyrproduktion.

De midt- og østjyske landbrugsorganisationer påpeger, at tidsfristen for gennemførelse af de skærpede fosforlofter er helt urimelig, da landmændene ikke har en reel chance for at tilpasse deres bedrift og sikre areal nok. De midt- og østjyske landbrugsorganisationer oplever en tendens til, at ny miljøregulering indføres med meget korte frister, hvilket umuliggør planlægning, og investeringer sættes over styr.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Den samlede fosforregulering fremgår af bemærkningerne til det seneste forslag til lov om ændring af husdyrbrugloven fra 2017. Den samlede fosforregulering indføres over en 8-årig periode netop for at give erhvervet mulighed for at tilpasse sig gennem fodtilpasning, gylleaftaler, afsætning til biogasanlæg m.v.

Det er således heller ikke nyt for erhvervet, at der skal fastsættes krav om skærpede fosforlofter i oplande til søer omfattet af vandområdeplanerne svarende til op til 24 pct. af landbrugsarealet. Netop af hensyn til erhvervets mulighed for at planlægge og tilpasse sig de nye krav offentliggjorde i Miljø- og Fødevareministeriet den 18. december 2017 forud for den offentlige høring et kort over de oplande, som forventes omfattet af krav om skærpede fosforlofter.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastene.

11.4 Model for udpegning af oplande omfattet af krav om skærpede fosforlofter

Nature Energy mener, at det ud fra de optegnede kort er vanskeligt at gennemskue, hvordan de udvalgte områder er fremkommet, og mener ikke, at der ligger samme begrundelse for udpegningen af alle områder.

Bæredygtigt Landbrug er enig i, at fosfor i vandmiljøet er et stort problem, der skal tages hånd om, men fremhæver samtidig, at der er mange kilder til fosforudledning. Bæredygtigt Landbrug anfører, at det er nødvendigt at undersøge den enkelte, fosforbelastede sø for at afgøre, hvor fosforen kommer fra, så der kan reguleres på et korrekt fagligt grundlag og med de rette indsatser.

Bæredygtigt Landbrug anfører, at udpegningen af oplande til søer, hvor der skal stilles krav om skærpede fosforlofter, er foretaget ud fra en tilgang, der ikke er fagligt begrundet. Bæredygtigt Landbrug kritiserer, at udpegningen er baseret på en antagelse af, at alle søer i vandområdeplanerne er fosforbelastet, og at der i forbindelse med udpegningen ikke er foretaget konkrete vurderinger eller målinger af næringsstoffer i søerne.

Bæredygtigt Landbrug bemærker, at da udpegningen af oplande til søer omfattet af krav om skærpede fosforlofter fokuserer på søer omfattet af vandområdeplanerne, må det antages, at udpegningen skal medvirke til søernes målopfyldelse i overensstemmelse med vandområdeplanernes mål om god økologisk tilstand og dermed er en del af implementeringen af vandrammedirektivet.

Bæredygtigt Landbrug ønsker endvidere belyst, om indholdet af næringsstoffer, herunder fosfor er kendt i de omfattede søer, om der udledes spildevand hertil og om fosforudledningen er vurderet i forbindelse med vedtagelsen af vandområdeplanerne. Derudover spørger Bæredygtigt Landbrug til, om virkemidler i vandområdeplanerne som f.eks. genslyngning er vurderet ift. fosforudledning til vandmiljøet, og om dette har haft betydning ift. valg af virkemidler.

De midt- og østjyske landbrugsorganisationer stiller spørgsmålstegn ved det faglige grundlag for udpegningen af områder med skærpede fosforlofter som en konsekvent buffer omkring en række søer, da mange faktorer er afgørende for, om fosfor nu eller på sigt vil blive et problem for vandmiljøet. Fosforpuljen i vandmiljøet stammer formentligt fra tidligere tiders håndtering af husdyrgødning samt byernes udledning af spildevand, og derfor bør man undersøge nærmere, hvorledes fosfor optræder i drænvandet i dag. Udpegningsgrundlaget bør kunne justeres. De midt- og østjyske landbrugsorganisationer mener f.eks., at det skal vurderes, hvorvidt udrænedede arealer skal medtages, da de udrænedede arealer typisk er jorde med et lerindhold på under 10 pct. ler (JB5), hvor der ikke sker fosfortilførsel til vandmiljøet via drænvand.

Landbo Limfjord fremfører, at det faglige grundlag for udpegningen af oplande med krav om skærpede fosforlofter ikke er i orden på nuværende tidspunkt, hvilket betyder, at landmænd stilles over for store ekstra omkostninger til transport og udbringning af husdyrgødning uden for lokalområdet på et spinkelt eller fejlagtigt grundlag. Landbo Limfjord uddyber, at flere områder er udpeget som oplande med krav om skærpede fosforlofter, selvom der ikke er noget der indikerer, at landbrugsdriften giver anledning til en ophobning af fosfor i jorden, der ligger over anbefalingerne for god gødningstilstand i jorden. Ifølge Landbo Limfjord bærer områdeudpegningen præg af standardudpegninger, hvor oplandet til de enkelte søer ikke er gennemarbejdet og analyseret for hvilke kilder, der medfører en evt. fosforbelastning af søen, f.eks. er flere områder udpeget som fosforfølsomme, selvom markerne ikke er drænedede, og i andre tilfælde afvander arealerne via dræn til andre oplande, end de udpegede.

LandboSyd er stærkt imod udpegningen af områder, der bliver ramt af krav om skærpede fosforlofter. LandboSyd bemærker, at det fremgår tydeligt af notat fra Aarhus Universitet⁶ om vurdering for skift i talstandsklasser i søer ved uændrede belastningsforhold, at analyserne, der er anvendt, er forbundet med betydelig usikkerhed. LandboSyd fremsætter, at anvendelse af fosfor som gødning på landbrugsarealer ikke er årsagen til fosforbelastning i søer, men at forureningen i mange søer er forbundet med intern belastning, som ofte skyldes udledning af spildevand i en lang årrække. Der vil ofte være foretaget foranstaltninger i forvejen til at dæmpe den interne og eksterne belastning.

LandboSyd foreslår i stedet en regulering, hvor indholdet af fosfor i det vand, der løber fra markerne ud i vandløbene via dræn, måles og sammenlignes med målinger af indholdet i vandløbene på de samme lokaliteter. LandboSyd fremsætter, at man med de skærpede fosforlofter og hensigten om at begrænse fosforoverskuddet på landbrugsjorden ikke vil kunne opnå en betydelig reduktion i belastningen af vore søer. I stedet skal man hellere sikre, at den interne belastning i søerne bliver stoppet og fjernet, forsyne vandløbene med sandfang, der kan opfange brinkerrosion, samt sikre en tilstrækkeligt god kapacitet til bortledning af vand i vandløbene, så brinkerrosion undgås.

Danmarks Naturfredningsforening vurderer, at også søer, hvor landbrugsarealet udgør mindre end 30 pct. af oplandsarealerne, belastes af fosfor, der stammer fra husdyrgødning, og at disse søer derfor også bør omfattes af et skærpet fosforloft. Ligeledes skal ifølge Danmarks Naturfredningsforening også søer omfattende af vandområdeplanerne uden veldefinerede oplandsafgrænsninger omfattes af et skærpet fosforloft, baseret på en foreløbig afgrænsning af søernes oplandsareal, og ikke-målsatte søer, der er beskyttede, bør også omfattes af et skærpet fosforloft i en zone af 100 meter omkring dem. Endvidere skal det skærpede fosforloft begrænses yderligere til et fosforloft på maksimalt 22 kg P pr. ha, og det skal udfoldes til også at gælde for arealer, hvor jordens fosfortal er højt og overstiger et fosfortal på 4.

---

⁶Aarhus Universitet, 2017. Metode til vurdering af risikoen for skift i tilstandsklasser i søer ved uændrede belastningsforhold. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Institut for Bioscience.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevarerministeriet har i udpegningen af oplande, der skal omfattes af krav om skærpede fosforlofter, i overensstemmelse med lovbemærkningerne til det seneste forslag til lov om ændring af husdyrbrugloven, taget udgangspunkt i de søer, som er omfattet af vandområdeplanerne for 2015-2021. Oplandsarealet til alle søer omfattet af vandområdeplanerne svarer til 24 pct. af Danmarks landbrugsareal. Det følger af lovbemærkningerne, at der ikke nødvendigvis skal stilles krav om skærpede fosforlofter i alle oplande til søer omfattet af vandområdeplanerne, hvis det vurderes, at der ikke er behov for en skærpet beskyttelse mod fosfor af søerne.

I alt 857 søer er omfattet af vandområdeplanerne for 2015-2021. For 523 af disse søer foreligger der en afgrænsning af oplandet til søen, dvs. der er viden om, hvor vandet på jordoverfladen strømmer hen, således at det er muligt at stille krav om skærpede fosforlofter inden for disse oplande. Ud af de 523 oplandsafgrænsede søer er 26 etablerede vådområdesøer, som benyttes til at fjerne næringsstoffer, hvorfor der som udgangspunkt ikke stilles krav om skærpede fosforlofter her, medmindre vådområdesøerne indgår i oplandet til en anden sø, der udløser et krav om skærpede fosforlofter. Af de resterende søer omfattes oplandene hertil af krav om skærpede fosforlofter, hvis landbrugsarealet udgør 30 pct. eller mere af det samlede oplandsareal. Det betyder, at i alt 418 søer ligger inden for et opland omfattet af krav om skærpede fosforlofter. Et udpeget opland til en sø kan rumme flere deloplande til søer, som afvander samlet i et vandløbssystem til den enkelte sø. Landbrugsarealet i disse deloplande kan udgøre mindre end 30 pct. af deloplandets areal, men omfattes af et krav om skærpede fosforlofter da landbrugsarealet samlet set i hele vandløbssystemets opland udgør 30 pct. eller mere af oplandets areal.

I tilgangen til udpegningen af, hvilke oplande til søer omfattet af vandområdeplanerne 2015- 2021 der skal omfattes af krav om skærpede fosforlofter er der således valgt en model, hvor oplande til søer, hvor landbrugsarealet udgør 30 pct. eller mere af oplandsarealet, omfattes af krav om skærpede fosforlofter. Denne tilgang er valgt, da det antages, at hovedparten af fosforbelastningen i oplande domineret af f.eks. skov, natur eller byer, og hvor landbrugsarealet udgør mindre end 30 pct. af oplandsarealet, kommer fra andre kilder end landbruget.

Der er således ikke i tilgangen inddraget data om den enkelte sø, f.eks. om fosforbelastningen m.v. I forbindelse med udpegningen af oplande, der skal omfattes af krav om skærpede fosforlofter, har der også været arbejdet med en anden tilgang, hvor Aarhus Universitet har vurderet risikoen for tilstandsskifte for de enkelte søer på baggrund af data for de kvalitetselementer, der ligger til grund for vandområdeplanerne⁷. Ud fra en sådan vurdering er det muligt at inddrage søerne i risikoklasser, der kan danne grundlag for en beslutning om, hvilke søer der skal omfattes af skærpede fosforlofter afhængig af, hvilken risiko for tilstandsskifte, der kan accepteres. Sikkerheden i en sådan tilgang afhænger af de foreliggende data om søens tilstand, og om der foreligger data fra en længere årrække for alle tilstandsindikatorer for søerne. Da der for mange søer mangler eller blot er få års data for tilstandsindikatorer, der kan give et billede af tilstand og risiko for tilstandsskifte for de enkelte søer, er tilgangen forbundet med usikkerhed. En tilgang baseret på data om den enkelte sø, som i skitseret af Aarhus Universitet, er desuden fravalgt til fordel for en mere enkelt tilgang, hvor oplande til søer omfattes af krav om skærpede fosforlofter, hvis landbrugsarealet udgør 30 pct. eller mere af det samlede oplandsareal.

---

⁷ Aarhus Universitet, 2017. Metode til vurdering af risikoen for skift i tilstandsklasser i søer ved uændrede belastningsforhold. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Institut for Bioscience.

Et højt fosforindhold har betydning for vandmiljøet og mange af de biologiske forhold i søerne. Der er derfor foretaget målinger af fosforindholdet i mange søer helt tilbage til 1980'erne, hvilket gør, at der foreligger oplysninger om fosforindholdet for ca. 93 pct. af de 523 oplandsafgrænsede søer. Det fremgår af vandområdeplanerne, at for søerne vil fosfortilførslen fra punktkilder i de mange tilfælde udgøre mindre end 30 pct. af den samlede tilledning, da en stor del af fosforudledningen fra punktkilder sker uden for søoplande. Der kan dog være enkelte søer, som også fortsat modtager en del fosfor via punktkilder.

I vandområdeplanen for 2015-2021 er det samlede indsatsbehov for de søer opgjort til ca. 103 tons P. Der er i vandområdeplanen udmøntet et indsatskrav på 15 tons P, hvoraf mindst 5 tons kommer fra fosforvådområder.

Der er i forbindelse med Vandområdeplanerne 2015-2021 afsat i alt 160 mio.kr på landsplan til reduktion af fosfortilførslen til vandmiljøet i perioden 2015-2021. Det drejer sig om tilskud til etablering af fosforvådområder, en ordning om frivillig opkøb af dambrug, der skal nedbringe tilførslen af næringsstoffer til søer, fjorde og kystvand samt sørestauring. Derudover vil også andre dele af vandområdeplanernes indsatsprogram bidrage til at forbedre søernes tilstand, det gælder f.eks. øget spildevandsrensning.

Oplandskortet udviklet af Aarhus Universitet, der bl.a. ligger til grund for vandområdeplanerne, og som udpegningen af oplande med krav om skærpede fosforlofter er baseret på, inddrager ikke viden om drænforhold men er baseret på viden om terræn- og højdeforskelle og dermed afstrømningen af vand ned til søerne. Der findes ikke et samlet overblik over dræn i Danmark, og det har derfor ikke været muligt at medtage drænforhold i grundlaget for udpegningen af oplande med krav om skærpede fosforlofter. Derudover vurderes det, at drænenes vedligeholdelse og tilstand generelt er usikker.

Til bemærkningerne fra LandboSyd om at reguleringen i stedet bør baseres på målinger i vandløb skal Miljø- og Fødevarerministeriet bemærke, at fosforlofterne er fastsat for at forebygge en fremtidig forøgelse af udledningen fra dyrkningsarealerne ved øget fosformætning. En lav nuværende påvirkning fra en mark er derfor ikke ensbetydende med, at der ikke er et problem undervejs som følge af øget fosforophobning fra de tilknyttede dyrkningsarealer. Det ses i NOVANAs Landovervågningsoplande 2016, at i to af oplandene er der negative fosforoverskud på marken, men til trods herfor forekommer der fosfortab til vandløbene. Sammenhængen mellem fosforophobningen og fosformætningen i dyrkningsjorden og tabet til vandmiljøet er meget kompleks, og der findes ingen modeller som under danske forhold kan kvantificere betydningen af fosforophobning i forhold til tab til vandmiljøet. Det er dog kendt viden, at en øget fosforophobning øger risikoen for tab til vandmiljøet særligt ved fortsat ophobning gennem flere årtier.

Det er et generelt problem – uanset hvilken tilgang til udpegning af oplande, der skal omfattes af krav om skærpede fosforlofter, der vælges – at der mangler viden om, hvor jordens bindingskapacitet allerede er eller er tæt ved at være opbrugt. Selvom landbrugsarealet udgør mindre end 30 pct. af oplandsarealet, kan der således være risiko for forringelse af søens tilstand som følge af øget påvirkning med fosfor fra oplandet.

Der er i gangsat et større forskningsprojekt med fokus på fosfortab og -transportveje til fosforfølsomme vandområder, som vil give en mere præcis beskrivelse af markernes bidrag af fosfor. Dette vil indgå i forberedelserne til vandområdeplan 2021-2027 og i den mere målrettede regulering af fosfor. Frem mod næste generation af vandområde- og naturplaner og med henblik på en mere målrettet regulering vil der desuden blive gennemført en forbedret kortlægning for at afklare, om der er behov for en justering af den skærpede fosforbeskyttelse af sårbare vandområder. Hertil hører også

en kortlægning af oplande til mindre søer, som indgår i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områder, og som ikke indgår i vandområdeplanerne og marint vandmiljø (fjorde m.v.). På den baggrund kan der træffes de eventuelle foranstaltninger i relation til fosforbeskyttelsen, som måtte være nødvendige for at kunne opfylde forpligtelserne efter EU-direktiverne.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastene.

11.5 Konkrete oplande, karakterisering af vandområder, drænforhold og afgrænsning m.v.

Landbrugsrådgivning Syd, Landbo Syd og Sønderjysk Landboforening fremfører, at Nørresø ved Tønder bør betragtes som et stærkt modificeret og kunstigt vådområde, da søen er kunstigt anlagt som et vådområde. Sønderjysk Landboforening bemærker endvidere, at søen ofte graves op for at øge sikkerheden i forhold til oversvømmelser fra Tønder by. Nørresø er naturgenoprettet med store lavvandede områder af hensyn til Snæblen. LandboSyd nævner i forlængelse heraf, at det ikke vil påvirke Nørresø, om der indføres skærpede fosforlofter i det bagvedliggende opland til Vidåsystemet, da mange marker i oplandet til Vidåsystemet ikke er dræned, og da de er så flade, at overfladisk afstrømning ikke er en relevant problemstilling. Landbrugsrådgivning Syd gør opmærksom på, at i forbindelse med projektering af Nørresø, blev netop sikring mod sandophobning og videre sandtransport til vådområdet vendt, og der blev derfor etableret sandfang opstrøms projekt grænsen, ved Grønå.

Landbrugsrådgivning Syd henviser desuden til, at der er 23 søer, som bliver undtaget for kravet om skærpede fosforlofter, fordi de benyttes til at fjerne næringsstoffer og peger på, at netop derfor, skal området, som afvander til Nørresø, også undtages, idet Nørresø-projektet er med til at fjerne næringsstoffer.

Tønder Kommune gør opmærksom på, at der er fejl i afgrænsningen af oplandet til Nørresø, som i udkastet til bekendtgørelsen bliver omfattet af skærpede fosforkrav. Fejlen består i, at vandet i en del af det område, som Miljø- og Fødevarerministeriet har markeret, ikke løber til Nørresø, men bliver pumpet op i Vidåen nedstrøms Nørresø ved pumpestationen ved Lægan. Tønder Kommune bemærker desuden, at det er problematisk, at projekter, der er gennemført på frivillig basis, som f.eks. Nørresø der er genskabt som en del af et EU-LIFE projekt i 2013, giver anledning til skærpede krav og restriktioner.

Sønderjysk Landboforening bemærker, at også Gram Slotssø burde være udpeget som stærkt modificeret eller kunstig, da det er en slotssø kun med det formål at holde slottets egepæle våde. Der er lavet en kraftig oprensning af søen for nylig i forbindelse med et omstrøg, der er lavet som et snæbelprojekt, og hovedparten af vandet til søen bliver pumpet ind i søen.

LandboSyd påpeger, at Søgård sø og Hostrup Sø stort set er omgivet af skov og naturarealer, og derved er de kun i mindre omfang belastet fra landbrugsarealer, men de har ligeledes tidligere været belastet af udledning af spildevand. Endvidere tages der ikke højde for de tiltag, der allerede er gjort for at stoppe tilførslen af fosfor, til f.eks. Nordborg Sø, hvor der for ca. 10 år siden er anlagt drænvandsfiltre for at rense drænvandet fra markerne, inden det når søen.

LandboThy anfører, at oplandet til Kallerup Kær, der udgør området med udløb af Barslev Bæk til Limfjorden, bedst kan betragtes som en udvidelse af vandløbet lige før udløb til Limfjorden. LandboThy vurderer, at områdets tilstand er kraftigt påvirket af tilførsel af spildevand fra Hvidbjerg by, og at spildevand tidligere blev ledt direkte til den øvre del af Barslev Bæk efter en begrænset rensning i et simpelt renselanlæg nær Hvidbjerg by. I dag er Thyholms renselanlæg placeret ved

Kallerup Kær med udløb direkte ud i kærrets vandområde. Ved kraftige regnskyl modtager Barslev Bæk og Kallerup kær urensset spildevand fra spildevandsanlæggets overløb. Området præges således af såvel tidligere som nuværende tillidning af spildevand.

LandboThy fremsætter, at Lønnerup Fjord og Østerild Fjord udgør en del af Limfjorden, der alene er afsnøret af en dæmning med sluseåbninger, der tillader vandpassage. Det er derfor ikke korrekt at betragte disse dele af "fjorden" som søer, og derfor mener LandboThy, at søerne og deres oplande ikke skal omfattes af krav om skærpede fosforlofter. LandboThy fremfører videre, at vandgennemstrømningen fra oplandet normalt sker via de to vandområder til Limfjorden, men der sker samtidig et væsentligt tilbageløb fra Limfjorden og ind i Lønnerup Fjord og Østerild Fjord ved højvande og kraftig vind, hvilket bevirker at vandområderne ikke har et stabilt saltindhold og dermed heller ikke en stabil naturtilstand.

Ifølge LandboThy har en væsentlig del af arealerne i oplandet til Lønnerup Fjord desuden underbund af kridt, som ikke drænes. Det er derfor usikkert, om vandafledningen fra arealerne reelt afledes gennem Lønnerup Fjord. LandboThy bemærker videre, at der fra en stor del af arealerne nord og nordøst for Thisted kun er sparsom vandafledning til Lønnerup Fjord, da der kun er få vandløb. LandboThy mener derfor, at det virker usandsynligt, at fosfor skulle kunne transporteres over disse lange afstande uden drænledninger eller via vandløb.

LandboThy fremsætter, at Jølby Nor er et kunstigt reguleret vådområde, hvor områdets vandstand reguleres af diger ud mod Limfjorden og et pumpeanlæg, der sikrer afvandingen af de lavtliggende arealer bag digerne. Uden pumpeanlægget og digerne, vil området være præget af indløb fra Limfjorden ved højvande og udgøre et sumpet område med strandenge. Der er således tale om en kunstigt skabt tilstand etableret af områdets lodsejere tilbage i tiden for at kunne opdyrke det bagvedliggende landområde. Området bør vurderes i overensstemmelse hermed og derfor ikke betragtes som et område, der bør medføre skærpede fosforkrav til oplandets arealer.

LandboThy bemærker, at afgrænsningen af vandoplandet på den østlige side af Hvidbjerg Å-systemet kan være usikker, og at det syd for Bedsted må antages, at noget af vandet fra Grurup og Gammel by løber direkte til Limfjorden gennem Visby Å, der modtager drænvand fra området. Endvidere vurderer LandboThy, at vandafledningen fra den sydlige og vestlige del af det angivne opland til Dover Kil er usikker, men at det er mest sandsynligt, at der i stedet udledes mod syd ved Boddum Bakker.

Landbo Limfjord fremfører, at der i oplandet til Gåsemoen er et areal på ca. 50 ha, som er drænet i anden retning således, at arealet ikke afvander til Brokholm Sø, men til Limfjorden/Skive Fjord. Landbo Limfjord mener derfor, at arealet bør udtages af oplandet. Skive Kommune er ifølge Landbo Limfjord bekendt med afvandingsforholdene i lokalområdet og har kopi af drænkortene.

Landbo Limfjord bemærker generelt, at flere områder er udpeget som omfattet af krav om skærpede fosforlofter, selvom markerne ikke er drænet, ligesom arealer i andre tilfælde via dræn afvander til andre oplande, f.eks. fjorde, end de oplande, som er udpeget som omfattet af krav om skærpede fosforlofter.

Holstenshuus gør opmærksom på, at en del af Holstenshuus marker ("Forreste teglager" og "Kullebakke") ikke afvander mod nord til Brahetrolleborg Slotssø men mod syd til Nakkebølle Fjord, ligesom markerne syd for oplandet. Markerne var tidligere afvandet mod nord via et hoveddræn, der løber mod nord til Holstenshuus Dyrehave, men i forbindelse med en omlægning af dræn for 10 år siden, blev en del af hovedledningen vendt, så den fik fald modsatte vej. Det betyder ifølge Holstenshuus, at oplandet, som afvander til Brahetrolleborg Slotssø, skal ændres.

Sønderjysk Landboforening bemærker, at oplandet, som påvirker Fuglsø, ikke er indtegnet korrekt. Der løber en lille bæk ved siden af søen, hvor noget af det indtegnede opland til Fuglsø afvander til fremfor til søen.

Næstved Kommune bemærker, at der er fejl i det indtegnede opland til Torpe Kanal. Ifølge Næstved Kommune har vandløbet udløb i Tystrup-Bavelse Sø og leder derfor vandet til en sø omfattet af et opland med krav om skærpede fosforlofter. Deloplandet til Torpe Kanal skal derfor angives på kortet som et opland med krav om skærpede fosforlofter og ikke som nu, hvor det stort set ikke indgår i afgrænsningen.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevarerministeriet har valgt at lade de søoplande, hvor landbrugsarealet udgør 30 pct. eller mere af det samlede opland, blive omfattet af skærpede fosforlofter. Det har således ingen betydning, hvorvidt en sø er udpeget som stærkt modificeret eller kunstig. Det er kun søer, som er etableret med henblik på næringsstoffjernelse, som ikke omfattes af skærpede fosforlofter, med mindre de ligger i oplandet til en anden sø, som omfattes. Søerne Nørresø og Gram Slotssø omfattes derfor af de skærpede fosforlofter. Stillingtagen til om søerne senere kan udpeges som kunstige eller stærkt modificerede vil indgå i udarbejdelsen af næste generation af vandområdeplaner og vil være afhængig af de kriterier, der vil blive lagt til grund for karakterisering af et vandområde som stærkt modificeret eller kunstig.

Miljø- og Fødevarerministeriet skal endvidere bemærke, at Nørresø ikke er anlagt med henblik på næringsstoffjernelse men indgår i et Life-projekt udført som led i forvaltningsplanen for snæblen. Miljø- og Fødevarerministeriet er derfor heller ikke enig i, at søen og dens opland skal udgå af kortet over oplande omfattet af de skærpede fosforlofter.

I forhold til Tønder Kommunes bemærkninger til afgrænsningen af oplandet til Nørresø tager Miljø- og Fødevarerministeriet oplysningerne til efterretning. Det betyder, at det område, hvorfra vandet pumpes op i Vidåen og dermed udenom Nørresø, tages ud af oplandet til Nørresø. Området er på ca. 27 km², hvoraf ca. 25 km² udgøres af landbrugsarealer. Ændringerne vil blive indarbejdet i bekendtgørelse om afgræsning af oplande til søer med krav om skærpede fosforlofter.

I forhold til oplandene til Søgård Sø og Hostrup Sø skal Miljø- og Fødevarerministeriet bemærke, at landbrugsarealet udgør henholdsvis 82 pct. og 52 pct. af det samlede oplands areal. Dermed udgør landbrugsarealet over 30 pct. af oplandsarealerne, hvilket er begrundelsen for, at oplandene omfattes af skærpede fosforlofter.

Med hensyn til Kallerup Kær kan Miljø- og Fødevarerministeriet oplyse, at fosfortilførslen via spildevand til søen er begrænset. Søen tilføres årligt ca. 925 kg fosfor, hvoraf ca. 45 kg fosfor kommer fra regnbetingede udledninger, mens resten tilføres med afstrømning fra det åbne land. Søen modtager ikke spildevand fra renseanlæg. Ifølge Vandområdeplanen for 2015-2021 forventes udledningen af fosfor til søen at være ca. 920 kg fosfor årligt i 2021, og behovet for at reducere udledningen af fosfor til søen er på ca. 690 kg fosfor.

Lønnerup Fjord og Østerild Fjord er ifølge Vandområdeplanerne for 2015-2021 karakteriseret som søer. En del vandområder, som er afgrænset fra kystvande via en dæmning og/eller højvandssluse, medtages i vandområdeplanerne som søer. Disse er ofte karakteriseret ved lave saltholdigheder, hvorfor en række planter og dyr, som findes i ferskvandssøer (saltholdighed < 0,5 promille), også findes i søer med en saltholdighed over 0,5 promille. Saltholdigheden udgør sammen med alkalinitet,

middeldybde og vandets farve faktorer, som har stor betydning for søernes biologiske struktur. Disse fire parametre indgår i opdelingen af søerne i forskellige typer. Søer, som har en saltholdighed på $\geq 0,5$ promille, betragtes som ”brakvandssøer”. Dette gælder for både Lønnerup og Østerild Fjord, som begge har en gennemsnits saltholdighed på over 0,5 promille. I forbindelse med storme kombineret med høj vandstand i Limfjorden, kan der forekomme kortere perioder med højere saltholdighed, men det ændrer ikke ved, at den gennemsnitlige saltholdighed er lav.

Til bemærkningerne om ændret oplandsafgræsning på baggrund af oplysninger om dræn- eller jordbundsforhold m.v. skal Miljø- og Fødevarerministeriet bemærke, at oplandsafgræsningen er foretaget ud fra det topografiske oplandskort, som er det bedst tilgængelige vidensgrundlag. I det topografiske oplandskort indgår ikke oplysninger om dræn, særlige jordbundsforhold samt tilstrømning fra grundvandsmagasiner.

Oplandsafgræsningen til søerne er således baseret på det topografiske opland, dvs. det afstrømningsopland, hvorfra al vand vil strømme gennem en række mindre og større vandløb til en sø. Afgræsningen af de topografiske oplande til søerne er foretaget på baggrund af et deloplandskort, som er udviklet af Aarhus Universitet, DCE. I de tilfælde, hvor der indgår yderligere oplande/stationer i overvågningen, f.eks. søtilløb, er disse informationer tilføjet i forhold til det grundlæggende oplandskort. For alle deloplande er afstrømningsvejen defineret ved, at det angives, hvilket delopland, der ligger nedstrøms samt modtager vand og næringsstoffer fra oplandet ovenfor.

Det fremgår af NOVANA-rapporten om Landovervågningsoplande 2015⁸, at kun en del af afstrømningsvandet strømmer via dræn, idet grundvandsspejlet skal hæves til drændybde, inden drænene begynder at løbe. Som gennemsnit for årene 1990-2015 udgjorde drænastrømningen ca. 80 pct. af afstrømningen fra rodzonen på de drænende arealer i henholdsvis Storstrøm og på Fyn. De resterende 20 pct. strømmer dermed forbi drænene til grundvandet. Samtidig bemærkes det, at vandafstrømning varierer imellem de enkelte drænsystemer i landovervågningen. Generelt antages, at ca. 50-60 pct. af afstrømningen fra rodzonen strømmer via dræn og ud i vandløbene eller til søerne. Det skal dog bemærkes, at der er stor variation (20-100 pct.) på de enkelte drænedede marker (Personlig komm. Bo Vangso Iversen).

Miljø- og Fødevarerministeriet har således udpeget og afgrænset de oplande, der omfattes af krav om skærpede fosforlofter, ud fra de topografiske kort, og den beskrevne model, hvor der medtages oplande til søer, hvor landbrugsarealet udgør over 30 pct. af oplandet, og hvor der ikke er medtaget oplysninger om drænforhold. Ministeriet vurderer derfor ikke, at der skal ske ændringer i afgræsningen af oplandet til søerne Brokholm Sø, Lønnerup Fjord, Jølby Nor, Ove Sø/Ørum Sø, Dover Kil og Brahetrolleborg Slotssø, på baggrund af oplysninger om drænforhold.

I forhold til bemærkningen vedrørende oplandet til Fuglsø har det ikke været muligt for Miljø- og Fødevarerministeriet at identificere et vandløb, som skulle føre en del af vandet fra oplandet uden om Fuglsø. Miljø- og Fødevarerministeriet fastholder derfor oplandsafgræsningen til søen.

Miljø- og Fødevarerministeriet er enig i, at vandløbet Torpe Kanal har udløb i Bavelse Sø, som er omfattet af krav om skærpede fosforlofter. Men vand- og stoftilførslen fra vandløbet indgår beregningsteknisk ikke i belastningsopgørelsen for søen i Vandområdeplanen for 2015-2021, fordi man har vurderet, at påvirkningen fra vandløbet til søen er meget lille, idet kun en meget lille del af søen vil påvirkes af vand og næringsstoffer fra Torpe Kanal. Det skyldes, at Torpe Kanal løber ind i

---

⁸ Aarhus Universitet, 2016. Landovervågningsoplande 2015. NOVANA. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, nr. 205.

Bavelse Sø meget tæt på afløbet til Susåen. Miljø- og Fødevarerministeriet fastholder derfor afgrænsningen af oplandet til Bavelse Sø.

Bemærkningerne har givet anledning til den oven for beskrevne ændring i kortbekendtgørelsen vedrørende afgrænsningen af oplandet til Nørresø ved Tønder.

Miljø- og Fødevarerministeriet er desuden blevet opmærksom på, at et lille delopland til søen Sortesø på Sydfyn pga. af en fejlregistrering ikke er blevet inkluderet i det større opland til Brahetrolleborg Slotssø. Oplandet til Brahetrolleborg Slotssø er nu udvidet, så det også omfatter deloplandet til Sortesø. Den berørte landmand er orienteret herom. Dermed omfattes 418 søer af oplande med krav om skærpede fosforlofter, mens det af høringsmaterialet fremgik, at det var 417 søer.

12 Type 2 korrektioner for fosfor

Landbrug & Fødevarer bemærker, at der i § 54, stk. 2 og 3, bør anvendes forskellig enhedsværdi alt efter, om der tales om fosforindholdet i foder til kvæg eller i foder til svin og fjerkræ, således at der i forhold til foder til kvæg anvendes enhedsværdien ”fodertørstof”, mens der i forhold til foder til svin og fjerkræ anvendes enhedsværdien ”foderstof”.

Landbrug & Fødevarer foreslår til § 54, stk. 3, at det skal være muligt at anvende tabelværdier fra NorFors fodermiddeltabel, når indholdet af fosfor ikke fremgår af deklarationen.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevarerministeriet er enig i bemærkningerne fra Landbrug & Fødevarer vedrørende anvendelsen af enhedsværdierne ”foderstof” og ”fodertørstof” og har rettet bekendtgørelsesudkastet til. I øvrigt er bestemmelsen rettet til, så den er i overensstemmelse med den tilsvarende bestemmelse i gødskningsbekendtgørelsen, således som den forventes at se ud i planperioden 2018/2019.

13 Hævelse af fosforloftet ved brug af jordprøver

Landbrug & Fødevarer foreslår, at der i § 46, stk. 1, nr. 4, indføres en minimumstørrelse af marken, før der er krav om udtagning af jordprøver, og at denne eksempelvis kunne være 2 ha. Alternativt foreslår Landbrug & Fødevarer, at der stilles krav om prøve for hver 5 ha harmoniareal fordelt over hele bedriften, hvilket vil svare til reglerne om jordprøver i undtagelsesbestemmelsen.

Landbrug & Fødevarer bemærker, at fosfortallet ikke er en god indikator for jordens plantetilgængelige fosforpulje på visse jorde. Videre bemærker Landbrug & Fødevarer, at en ny metode kaldet DGT-metoden har vist sig bedre, og at SEGES forventer, at metoden bliver kommercielt tilgængelig i Danmark inden for nær fremtid. På denne baggrund anfører Landbrug & Fødevarer, at der bør udformes alternative intervaller for DGT, som også kan øge fosforloftet.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Indledningsvist skal det bemærkes, at Miljø- og Fødevarerministeriet med ændringerne i § 46, stk. 1, nr. 4, har ønsket at præcisere reglerne og ikke ændre bestemmelsen materielt. Der findes i den øvrige lovgivning jf. bekendtgørelse om direkte støtte til landbrugere efter grundbetalingsordningen m.v., allerede en minimumstørrelse på normalt 0,3 ha. Der vurderes ikke at være behov for en særlig lempet minimumstørrelse i forhold til kravene om fosfortal. Hensigten med bestemmelserne om fosforprøver er således som hidtil at få så retvisende et billede af fosfortallet i bedriftens harmoniarealer ved at lade prøver fra alle dele af harmoniarealet indgå i beregningen af det

gennemsnitlige fosfortal. Hvis en bedrift mangler fosfortal for en lille mark og af den grund ikke kan bruge muligheden for at øge fosforloftet for hele bedriften, er det muligt at lade marken indgå i en anden mark, eller det er muligt at undlade at medregne den lille mark i harmoniarealet, indtil der foreligger fosfortal.

Jordens fosforstatus angives i Danmark som fosfortallet. Standardmålemetoden til fastsættelse af fosfortallet er siden 1987 blevet gennemført ved anvendelse af Olsen P-metoden. Miljø- og Fødevareministeriet kender til problemstillingen med, at denne analysemetode ikke er robust, og Aarhus Universitet har derfor i de seneste år udarbejdet tre rapporter for ministeriet for at afdække udfordringer og forbedringsmuligheder ved nuværende analysemetoder samt undersøge muligheder for anvendelse af en alternativ målemetode. I rapporten fra 2015 (Validity and analytical robustness of the Olsen soil P test and other agronomic soil P tests used in northern Europe. DCA Report No. 071 December 2015) blev en lang række alternative analysemetoder gennemgået for at undersøge deres potentiale som erstatning for Olsen P-metoden. DGT-metoden blev herunder analyseret, og konklusionen var på det tidspunkt, at metoden ikke var egnet til rutineanalyser. Efter udarbejdelse af seneste rapport (Protocol for Bicarbonate Extraction of Inorganic Phosphate from Agricultural Soils, DCA Report No. 102, 2016) blev metodebladet for Olsen P-analyser opdateret med henblik på at reducere analyseusikkerhederne ved anvendelse af analysemetoden. Miljø- og Fødevareministeriet følger udviklingen på området og er løbende i dialog med SEGES og laboratorierne om analysemetoder til måling af jordens fosforstatus. Såfremt nye metoder bliver kommercielt tilgængelige, vil Miljø- og Fødevareministeriet se på disse i forbindelse med en senere bekendtgørelsesændring.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

14 Nye fosforregler for grøntsager dyrket i mindst fire hold på friland

Dansk Gartneri kvitterer for, at der er tænkt på en mere lempelig fosforregulering for visse grøntsagskulturer, hvor der kan tillades et loft på 60 kg P pr. ha i afgrøder med mindst fire hold.

Landbrug & Fødevarer og Dansk Gartneri ønsker, at de foreslåede ændringer også kan omfatte planperioden 2017/2018.

Landbrug & Fødevarer og Dansk Gartneri bemærker, at der er behov for at lempe fosforreguleringen for øvrige frilandsgrøntsager, der dyrkes i hold, og for grøntsager, der dyrkes i færre hold end fire.

Landbrug & Fødevarer anfører, at der mangler en ordning for bedrifter, der kun har fosforkrævende afgrøder, og dermed ikke har et sædskifte, hvor fosforloftet for handelsgødning på 30 kg P pr. ha rækker. Dansk Gartneri anfører, at der er tale om intensivt dyrkede afgrøder med højt udbytte og kraftig vækst, hvorfor et optimalt udbytte og kvalitet kræver, at næringsstatus er god fra starten.

Både Landbrug & Fødevarer og Dansk Gartneri anfægter det faglige grundlag for fastsættelsen af fosforreguleringen af gartneri- og grøntsagsproduktioner. De anfører, at gartneri- og grøntsagsproduktioner bør fritages for fosforlofter, indtil der er tilstrækkelig faglig viden.

Dansk Gartneri har beregnet, at forskellen mellem de vejledende fosfornormer og fosforlofterne kun giver en reduktion på 24 tons fosfor på landsplan, hvilket ifølge Dansk Gartneri er meget lidt sammenlignet med det årlige fosforforbrug i Danmark. Branchen foreslår at fastholde normen som fosforloft, således at afgrøderne har den nødvendige fosforstatus.

Dansk Gartneri anfører desuden, at der er behov for opdatering af afgrødekoder til produktion af jordbær, hindbær og brombær på substrat i tunnel med nye normer for kvælstof og fosfor, idet behovet for kvælstof og fosfor er langt højere end det, som normerne angiver.

Videre bemærker Dansk Gartneri, at afgrødekode 900 "andre afgrøder" ikke er støtteberettiget, og at der derfor er behov for en teknisk afklaring af, hvordan frilandsgrøntsagerne skal håndteres i fællesskemaet og gødningsregnskabet.

Endelig bemærker Dansk Gartneri, at foreningen antager, at de særlige muligheder i § 47, stk. 4 og 5, for at fratække fosfor i handelsgødning fra jordbrugsvirksomhedens forbrug af fosfor, også gælder for fosfor forbrugt i oplande med skærpede fosforlofter.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevareministeriets skal indledningsvist bemærke, at de foreslåede ændringer i reguleringen af frilandsgrøntsager gælder fra planperioden 2018/2019. Der fastsættes ikke regler med tilbagevirkende kraft for planperioden 2017/2018. I forhold til forskellen mellem fosforloftet og de vejledende fosfornormer skal bemærkes, at de vejledende normer ganske rigtig for mange frilandsgrøntsager er angivet til at være 35-40 kg P pr. ha, men disse vejledende normer er fastlagt for marker med fosfortal 2-4. Husdyrgødningsbekendtgørelsens fosforloft for handelsgødning på 30 kg P pr. ha harmoniareal pr. planperiode kan ved fosfortal under 4 øges således, at der kan tilføres 30-40 kg P pr. ha ved gennemsnitlige fosfortal mellem 2-4. Der er derfor ikke den store forskel mellem de vejledende normer og fosforlofterne.

På nuværende tidspunkt vurderer Miljø- og Fødevareministeriet, at der er fagligt belæg for at øge fosforloftet ved dyrkning af fire hold frilandsgrøntsager pr. vækstsæson. I høringsversionen af bekendtgørelsesudkastet har Miljø- og Fødevareministeriet foreslået, at der skal kunne tilføres en større mængde fosfor til salat, babyleaves, hovedsalat og radiser. Bestemmelsen er ændret til en mere generel formulering, der dækker alle frilandsgrøntsager dyrket i mindst fire hold på samme areal inden for samme planperiode. Det praktiske anvendelsesområde for bestemmelsen forventes at være uændret ved denne ændring, da ministeriet ikke har kendskab til andre frilandsgrøntsager end salat, babyleaves, hovedsalat og radiser, som dyrkes i fire hold eller mere på samme areal pr. planperiode.

Til bemærkningen fra Dansk Gartneri vedrørende anvendelsen af afgrødekode 900 "andre afgrøder" skal Miljø- og Fødevareministeriet bemærke, at afgrødekode 900 alene er brugt som Miljø- og Fødevareministeriets mellemregning i forhold til at fastsætte fosforloftet på 60 kg P pr. ha. Anvendelsen af muligheden for at fratække fosfor anvendt til frilandsgrøntsager dyrket i mindst fire hold i virksomhedens forbrug af fosfor er ikke betinget af, at afgrødekode 900 anvendes i fællesskemaet. Gartneriafgrøder skal som hidtil angives med den relevante afgrødekode.

Miljø- og Fødevareministeriet vil ikke afvise, at der også kan være øget fosforbehov ved produktion af jordbær, hindbær og brombær på substrat i tunnel, men der foreligger ikke på nuværende tidspunkt en tilstrækkelig dokumentation herfor. Såfremt erhvervet tilvejebringer dokumentation for, at der i forhold til dyrkning af bær i tunneller er behov for øget fosfortildeling, vil Miljø- og Fødevareministeriet inddrage dette i forbindelse med en senere bekendtgørelsesændring.

Miljø- og Fødevareministeriet er enig med Dansk Gartneri i, at de særlige regler for frilandsgrøntsager i § 47, stk. 4, nr. 1 og 2, også gælder i oplande med krav om skærpede fosforlofter.

Udover den ovenfor beskrevne ændring af § 47, stk. 4, nr. 2, vedrørende dyrkning af frilandsgrøntsager i mindst fire hold har bemærkningerne ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

15 Forbrug af fosfor på arealer, der ikke er harmoniarealer

Landbrug & Fødevarer bemærker, at den foreslåede bestemmelse i 47, stk. 4, nr. 3, vedrørende fratrækning i gødningsregnskabet af fosfor i handelsgødning, som er tilført på arealer, der ikke er harmoniarealer, er uhensigtsmæssigt udformet, idet bestemmelsen kan læses således, at der ikke kan tilføres fosfor i handelsgødning til ikke-harmoniarealer, såfremt harmoniarealerne er "fyldt op" med fosfor i husdyrgødning.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Det er Miljø- og Fødevareministeriets vurdering at de fleste arealer med en gødningsnorm, som ikke er harmoniarealer, er ekstensive græsarealer, og at bestemmelsen derfor overordnet set er hensigtsmæssigt udformet. Der kan imidlertid også være tale om intensive dyrkningsarealer som f.eks. på grund af afstandsforhold ikke kan medregnes som harmoniareal. Miljø- og Fødevareministeriet er derfor indstillet på at se på, om der er behov for at justere reglen i forbindelse med en kommende bekendtgørelsesændring.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet.

16 Fosforindholdet og fosforloftet for afgasset biomasse

Foreningen Biogasbranchen foreslår, at det indskrives i § 55, at biogasanlæg kan anvende analyser og mængdeopgørelser på henholdsvis væskefraktion og fiberfraktion efter separering.

Foreningen Biogasbranchen bemærker desuden i relation § 58, at der savnes bestemmelser om, hvordan fosforloftet fastsættes for energiafgrøder, som hverken er husdyrgødning eller affald. Dette vil være nødvendigt for at kunne beregne fosforloftet i den afgassede biomasse.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Efter Miljø- og Fødevareministeriets vurdering er kravene til analyser og mængdeopgørelser ved separation på biogasanlæg i husdyrgødningsbekendtgørelsens § 55 tilstrækkelige, idet analysekravene gælder begge gødningstyper. Dette kan præciseres i vejledningen.

I forhold til fosforloftet ved tilførsel af energiafgrøder til biogasanlæg skal reglerne forstås således, at gennemsnitsloftet beregnes på baggrund af alle tilførsler, hvor der er fastsat et fosforloft.

Gennemsnitsloftet tilknyttes hele den producerede mængde afgasset biomasse.

Bemærkningerne har ikke givet anledning til ændringer i bekendtgørelsesudkastet, men Miljø- og Fødevareministeriet overvejer, om der er anledning til at præcisere dette i forbindelse med en senere bekendtgørelsesændring.

17 Opdatering af straffebestemmelsen, jf. § 84

Varde Kommune har bemærket, at en overtrædelse af bestemmelsen i § 32, stk. 5, der omhandler udbringning af restvand, ikke er strafbelagt, da "restvand" ikke indgår som en del af gerningsindholdet i § 84, stk. 1, nr. 30.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevareministeriet er enig i Varde Kommunes bemærkning og har derfor rettet bestemmelsen i overensstemmelse hermed. Det fremgår herefter af bestemmelsen i § 84, stk. 1, nr. 30, at også en anvendelse af restvand i strid med § 32, stk. 5, er strafbelagt.

18 Bilag 2 vedr. undtagelsesbrug

Landbrug & Fødevarer bemærker, at kvægundtagelsen bør omfatte bedrifter med får og geder, som den bl.a. gør i Flandern.

Landbrug & Fødevarer ønsker, at der skal kunne anvendes cikorie i græsudlæg og græsefterafgrøder. Videre ønsker Landbrug & Fødevarer, at det skal være muligt at dyrke byg/ært til modenhed, så længe der er græsudlæg i marken, og at hestebønner bliver en mulighed.

Landbrug & Fødevarer ønsker desuden, at det skal være muligt at tilmelde sig til brug af undtagelsen til og med ændringsfristen i den til en hver tid gældende bekendtgørelse om markblok og elektronisk Fællesskema, og at den omtalte Tast selv-service bør præciseres ved tilføjelse af "i skemaet "Gødningskvote og efterafgrøder".

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Den nuværende danske undtagelse fra nitratdirektivet, bilag III, pkt. 2, som udgøres af Kommissionsbeslutning (EU) 2017/847 af 16. maj 2017 kan alene anvendes af kvægbrug med en årlig minimumsproduktion af kvælstof fra husdyrgødning på 300 kg, og hvor to tredjedele heraf stammer fra kvæg. En specifik angivelse af, at undtagelsen alene kan benyttes af kvægbrug har også indgået i samtlige hidtidige undtagelsesbeslutninger.

Miljø- og Fødevareministeriet kan i forbindelse med en fremtidig undtagelse vurdere nærmere, om der er mulighed for, at en undtagelse kan baseres på et grundlag, der ikke er specifikt afgrænset til kvægbrug.

Med hensyn til mulighed for at cikorie kan indgå i definitionen af afgrøder med højt kvælstofoptag og lang vækstsæson, er Miljø- og Fødevareministeriet i færd med en nærmere vurdering af dette spørgsmål i forbindelse med en kommende undtagelsesbeslutning.

Det er korrekt, at det ikke i undtagelsesteksten er nærmere fastsat, hvorvidt byg/ærter høstes som helsæd eller dyrkes til modenhed. Det er imidlertid ministeriets vurdering, at der typisk er tale om høst af byg/ærter som helsæd, og at dette må antages at være årsagen til, at dette også er forudsat ved formulering af henholdsvis vejledning (Vejledning om gødsknings- og harmoniregler for planperioden 2017/18). Det er imidlertid foreslået, at der foretages en ændring i husdyrgødningsbekendtgørelsens bilag 2, pkt. c, hvorved byg/ærter specifikt nævnes som en afgrøde med mulighed for udlæg. Dermed vil bestemmelserne ikke længere begrænse muligheden for udlæg i byg/ærter til at være udlæg i en afgrøde, der anvendes til helsæd.

Miljø- og Fødevareministeriet vil vurdere nærmere, om anmodning om, at også hestebønner kan udgøre en bælgplante, som kan indgå i sædskiftet på undtagelsesbrug, kan indgå i fremtidige overvejelser om betingelser i en kommende undtagelse.

Fristen for angivelse af, om en bedrift ønsker at gøre brug af undtagelsen, er fastsat til fristen for indsendelse af fællesskemaet den 21. april. Denne frist er specifikt angivet i undtagelsesteksten. Der vurderes ikke på baggrund af høringssvaret at være grundlag for at ændre denne frist.

19 Øvrige ændringer

Efter husdyrgødningsbekendtgørelsens § 82 kan krav til placering, indretning og drift af anlæg m.v. fraviges, i det omfang anlægget m.v. i stedet overholder nærmere angivne driftsforskrifter i landbrugets byggeblade, som er godkendt af Miljøstyrelsen. Miljø- og Fødevareministeriet har efter den offentlige høring tydeliggjort i § 82, at bestemmelsen omhandler byggeblade, der er godkendt senest den 31. juli 2018. Der vil herefter ikke blive godkendt nye byggeblade. Det indebærer, at alternative løsninger fremover skal indarbejdes i selve bekendtgørelsen. Allerede godkendte byggeblade kan fortsat benyttes i samme omfang som hidtil.